

1983/84:31

Onsdagen den 23 november em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

29 § Fortsattes behandlingen av jordbruksutskottets betänkanden 1983/84:1, 2, 3, 4 och 6 (forts. från prot. 30).

Anf. 129 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera jordbruksutskottets betänkande 3 om luftvård.

Luftvård

Anf. 130 SVEN ERIC LORENTZON (m):

Herr talman! Jordbruksutskottets betänkande nr 3 behandlar motioner om luftvård. Bilavgaserna är ett av de stora luftvårdsproblemen i dagens samhälle. Därför är det naturligt att större delen av betänkandet behandlar just avgasproblemen.

År 1977 tillsatte den borgerliga regeringen en utredning som kallade sig bilavgaskommittén. Kommittén fastslår i sitt betänkande att problemets lösning är att utnyttja bästa möjliga teknik för avgasrening av fordon, dvs. katalysatorrening, vilket förutsätter blyfri bensin. Då sådan ej finns att tillgå här i landet, föreslår kommittén att Sverige skall ansluta sig till de krav som Schweiz beslutat att införa 1988. Dessa krav är de hårdaste som är – teoretiskt i alla fall – genomförbara med blyad bensin. Kommittén föreslår också att internationella förhandlingar inleds i syfte att uppnå bredaste möjliga överenskommelse om ett åtgärdsprogram. Målet för avgasreningen måste vara att så snabbt som möjligt nå de krav som i dag gäller i Amerika.

Från moderata samlingspartiets sida har vi konsekvent hävdats att Sverige inte kan gå någon annan väg än den det övriga Europa väljer i denna fråga. En isolerad svensk handlingslinje kostar pengar och är mycket svår att genomföra praktiskt.

Att den moderata ståndpunkten är riktig visar utvecklingen i Europa i dag.

England har i april deklarerat att man har för avsikt att övergå till blyfri bensin senast 1990, och i juli anmälde Västtyskland på regeringsnivå att man kommer att verka för att senast 1986 införa blyfri bensin och katalysatorrening för att nå kraven i USA för 1983.

Herr talman! Nu om någonsin måste vi här i landet söka gemensamma lösningar med Europeiska gemenskaperna. Härigenom kan vi påverka utformningen av t. ex. typbesiktningsprogrammen och andra kontrollprogram som erfordras. Den kostnadsfördyring som genomförandet av skärpta avgaskrav kommer att medföra för bilismen kan vi på detta sätt i någon mån eliminera eller minska.

De nordiska miljöministrarnas konferens i går behandlade bl. a. avgaskraven. Man uttalade att man skall försöka tillvarata de möjligheter till en bred internationell samverkan i denna fråga som särskilt de västtyska åtgärderna för skärpta avgaskrav och blyfri bensin banar väg för. Detta uttalande ligger helt i linje med moderata samlingspartiets ställningstagande i bilavgaskommittén, vilket har uppföljts i motion 1657 som behandlas i detta betänkande och som vi har fullföljt med reservation 3.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3 vid jordbruksutskottets betänkande 3.

Anf. 131 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Centerpartiet har i en motion tagit upp frågor som gäller brytningen av skiffer. Motionen tar upp betydelsefulla problem. 1981 års energikommitté arbetar med de här frågorna, och det är rimligt att den får slutföra sitt arbete.

Det är dock betydelsefullt att redan nu, som jag gjort i mitt särskilda yttrande, konstatera att skifferbrytningen, om den kommer till stånd – vilket i och för sig f. n. bör vara mindre troligt, av såväl ekonomiska skäl som miljöhänsyn – och om den bedrivs i stor skala, kommer att ödelägga stora arealer gammal kultur- och jordbruksbygd. Det gäller jord som varit odlad sedan stenåldern, i ett tätbefolkat område med många byar. Ja, det sägs t. o. m. att det finns 47 kyrkor på Västgöta- och Närkeslätterna som vilar på skifferlager. Det är därför självklart att frågorna om eventuell skifferbrytning ses med mycket stor oro av de människor som bor i de områden som är berörda. Riksdagen måste hålla skifferfrågorna under kontinuerlig bevakning.

I bilavgaskommitténs betänkande, Bilar och renare luft, konstateras att biltrafiken svarar för en mycket stor del av föroreningarna i Sverige. Man föreslår i denna utredning att ett dubbelt system införs och att bilar fr. o. m. 1988 års modell skall vara försedda med ett sådant system som beslutats av Schweiz och att det dessutom, på frivillig basis, skall finnas katalytisk rening av USA-modell.

Sedan dess har, som tidigare sagts, åtskilligt hänt på det internationella området. Västtyska regeringen har uttalat sig för införande av blyfri bensin, och samma uttalande har gjorts i England och Holland. Det är då angeläget att motsvarande uttalande görs i Sverige. Jag beklagar att jordbruksminis-

tern vid en tidigare interpellationsdebatt har sagt att ett principuttalande bör vänta.

Jag vill i det här sammanhanget påminna om att riksdagen på jordbruksutskottets förslag redan 1979 underströk vikten av att en tidsplan fastställs för en fullständig avveckling av blytillsatser i bensin.

Denna tidsplan har regeringen alltså ännu inte redovisat. Det finns nu, enligt folkpartiets uppfattning, anledning att känna oro för att det förhållandet att bilavgaskommitténs förslag inte överensstämmer med de nya signalerna från Europa kommer att försena redovisningen av tidsplanen. Det får inte bli en ny, lång och omfattande utredningsrunda, och det är angeläget att regeringen snarast redovisar förslag om övergång till blyfri bensin.

Något som enligt folkpartiets uppfattning, herr talman, också är anmärkningsvärt är att den rapport som arbetsgruppen för blyfri bensin tidigare redovisat tydligen av någon anledning har lagts åt sidan. Denna rapport visar klart att det går att relativt omgående införa blyfri bensin. Hälften av alla bilar som finns i landet, och bland dem alla som är tillverkade här, går att köra på blyfri bensin. Denna bensin skulle visserligen bli något dyrare, men medvetandet om blyets skaderisker är stort i landet – även om det inte alla gånger förefaller vara så när riksdagen diskuterar dessa frågor. Medvetenheten är så stor att många bilägare i landet frivilligt skulle betala merkostnaden för att inte behöva medverka i miljöförstöringen med bly. De skulle i stället välja alternativet blyfri bensin redan nu. Problemet, herr talman, är emellertid att denna bensin inte tillhandahålls i landet. Att förutsättningarna finns för snabba ställningstaganden är dock klart redovisat i rapporten Bensin och bly.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Anf. 132 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! I en motion som väcktes under förra riksmötet har vpk föreslagit vissa åtgärder mot förorening av luft, vatten och mark. I det här betänkandet från jordbruksutskottet behandlas yrkande 3 i denna motion, det yrkande som handlar om åtgärder för att minska luftföroreningarna från motorfordon.

I vår motion har vi rätt ingående redogjort för de luftföroreningar och skador som härrör från bilavgaser, varför jag inte behöver återupprepa detta nu – jag kan således hänvisa till motionen.

Vårt yrkande innebär att det av riksdagen år 1979 begärda åtgärdsprogrammet utan ytterligare dröjsmål läggs fram och att en tidsplan för övergång till blyfri bensin fastläggs.

Utskottet är enigt i sin bedömning att föroreningar från bilar genom bl. a. avgasutsläpp blivit en dominerande miljöfråga. Men när det gäller frågan om åtgärder förutsätter utskottet att de problem som tas upp i motionen inom en snar framtid kommer under regeringens prövning. Likaså utgår utskottet ifrån att med hänsyn till de stora problem som bilavgaserna förorsakar frågan kommer att behandlas skyndsamt och att ett samlat åtgärdsprogram enligt 1979 års riksdagsbeslut kommer att framläggas.

Nr 31

Onsdagen den
23 november 1983

Luftvård

Herr talman! Vi anser att de här problemen är så stora och så allvarliga att man nu inte kan nöja sig med att förutsätta eller att utgå ifrån att något kommer att hända. Ett åtgärdsprogram begärdes redan 1979. Det är enligt vår mening dags att gå till handling. Jag vill därför yrka bifall till reservation 1, som är fogad till betänkandet.

Anf. 133 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Sverige är ett ganska litet land i dessa sammanhang. Vi är ett glesbygdsland med relativt få motorfordon per ytenhet osv., och det bör vi nog observera.

Sverige kan i dag inte gå före det övriga Europa, såsom vi ser det i moderata samlingspartiet. Vi behöver inte heller göra det. I dag har vi nämligen problem att följa Europa. Bilavgaskommittén, där jag själv var ledamot, föreslog att Schweiz-87-kraven införs 1988. Tyskarna vill ha betydligt mer skärpta krav redan 1986, och de vill även införa blyfri bensin.

Naturligtvis skall vi försöka följa Europa och EG, vår stora handelspartner som vi har så mycket förbindelser med.

John Andersson säger att det är dags att gå till handling. Förvisso är det så. Jag tycker att den svenska regeringen skall gå till handling och verkligen ta upp mycket nära kontakter med EG för att därigenom, som jag sade i mitt anförande, kunna påverka utformningen av typbesiktningssystem, kontrollprogram osv. Vi gör betydligt mer nytta med den sakkunskap vi har här i landet, om vi verkligen aktivt arbetar sida vid sida med våra vänner nere i Europa.

Man fordrar mycket snabba ställningstaganden i frågan om blyfri bensin. Det är lätt att tala om detta, men det är väldigt svårt att genomföra det. Det kommer att bli mycket kostsamt. Vi skall ha klart för oss att det är två helt skilda distributionssystem som skall byggas upp i detta land. Det kostar pengar, och det kommer att ta tid.

Herr talman! Kan vi följa Europa i detta sammanhang, så är det till gagn för landet, för bilismen och för invånarna i Sverige.

Anf. 134 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag ser inget hinder för att vårt land, trots att det är litet och glest befolkat, skulle försöka gå i spetsen när det gäller frågan om bilavgaserna och deras rening.

Rapporterna om effekter av försurning och därmed sammanhängande problem duggar nu mycket tätt. Det har tidigare i dag talats om skogsdöden i Tyskland och andra länder och att även vi här i landet nu börjar märka av den. Om inget händer på detta område vet ingen var vi hamnar.

Vi kan i dag i tidningarna också läsa om kvicksilvret i våra sjöar. Det finns en mängd sådana här problem som debatteras mycket just i dessa dagar.

Det bör vara möjligt för Sverige att både ta initiativ här i landet och att påverka bilavgasfrågan internationellt. Det är dags att man här går till handling och inte avvaktar vad andra länder eventuellt kommer att göra. Det finns dock vissa förhoppningar om att utvecklingen kommer att gå snabbare

även i andra länder. Signalerna från Västtyskland och andra länder när det gäller just problemet med bilavgaserna har redan omtalats.

Nr 31

Onsdagen den
23 november 1983

Luftvård

Anf. 135 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! John Andersson säger att vi kan gå före. Vi har i dag knappast tid att göra det, därför att nu går man före nere i övriga Europa.

Det är dags att gå till handling, säger John Andersson. Ja, det är förvisso riktigt. Jag sade just att den svenska regeringen nu skall gå till handling, inleda förhandlingar och försöka vara med och påverka utvecklingen. Det händer saker nere i övriga Europa. Jag märkte att John Andersson i alla fall hade observerat detta.

Om tyskarna och EG kan driva denna fråga så, att en lösning av hela denna problematik föreligger 1986 har det gått mycket snabbt. Snabbare kan vi inte gå, hur vi än beslutar i dag.

Anf. 136 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Luftvård, som vi i dag diskuterar, är en viktig fråga. Den frågeställning som har debatterats här – om vi i Sverige kan gå före övriga Europa – är naturligtvis en väsentlig del i denna debatt. Självfallet kan vi gå före. Det har vi gjort i många andra avseenden när det gäller miljöfrågor. I annat fall skulle vi på de flesta områden ha stått stilla och stampat.

Vi kan som exempel ta vattenområdet. Vi hade mycket stora föroreningar i våra vattendrag för ett antal år sedan. Men de insatser som är gjorda har faktiskt gett oss ett vatten som är ganska bra. Alla de som står här utanför riksdagshuset och fiskar är ett mycket klart bevis på detta. Det går inte att göra på motsvarande sätt i någon annan europeisk storstad. Skulle vi när det gäller vattnet ha resonerat på samma sätt som en del nu gör när det gäller luftvården skulle vi ha stått och stampat på samma ställe som för flera år sedan.

Nu säger i och för sig Sven Eric Lorentzon att det händer saker och ting nere i Europa. Det är det som motiverar att vi i dag säger ifrån till regeringen att den måste ta itu med dessa frågor. Bilavgaskommittén har ju blivit förbikörd. Det är de förslag som bilavgaskommittén har kommit med som regeringen i dag överväger. Regeringen måste dessutom bedöma det som har gjorts eller sagts i Västtyskland, Holland och Storbritannien.

Bilavgaserna utgör en mycket stor del av de totala luftföroreningarna i vårt land. Nästan hela utsläppet av koloxid i Sverige kommer från bilarna. För kväveoxidutsläppet är siffran 60 %, och samma siffra gäller för utsläppet av kolväten. Vi vet också att koloxid och kolväten tillsammans skapar ozon och andra oxidanter. Det är ämnen som är giftiga. Man hör också talas om dem som fotokemisk smog.

I väldigt många av våra tätorter förekommer dessa föroreningar. Det innebär att vi måste göra någonting, och vi måste göra det snabbt. Vi har väntat på bilavgaskommitténs förslag, och när det nu har kommit är det viktigt att det händer något snabbt, men man måste då också ta med i bilden vad som händer ute i Europa.

Vi har i dag i Sverige ett avgasreningssystem som kallas A 10. Det system vi vill ha är USA-83. Om utsläppen av koloxid, kolväten och kväveoxider i det svenska systemet sätts till 100, kan vi konstatera att vi med ett USA-83-system skulle få ett utsläpp av koloxid på bara 30 %, av kolväten på 20 % och av kväveoxider på 25 %. Vi skulle alltså få högst väsentliga skillnader i utsläppsmängderna om vi valde USA-systemet. Skulle vi i stället gå den andra vägen och välja ett system som i dag är gängse ute i Europa, då skulle vi öka våra utsläpp. Vart debatten ute i Europa leder vet vi ännu inte, men vi vet att det finns starka krafter för att man skall göra någonting. Genom att vidta åtgärder här i Sverige kan vi hjälpa till och driva på den utvecklingen. Genom att avvakta gör vi ingen nytta.

Tillsammans med folkpartiet har vi centerledamöter till detta betänkande fogat en reservation där vi begär att riksdagen skall ge regeringen till känna att vi vill ha ett förslag om blyfri bensin och katalytisk rening och att vi vill ha det mycket snabbt så att arbetet kan påbörjas så snart som möjligt.

Centerpartiet har också flera gånger pläderat för att vi skulle tillverka etanol och blanda den i bensinen och på det sättet ersätta blyet. Det har vi inte fått någon förståelse för och det behandlas inte heller i det här sammanhanget, men jag vill erinra om att vi drivit den frågan.

Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

I reservation nr 4 har vi tagit upp brytningen av skiffer, vilket vi motsätter oss mycket starkt. Lars Ernestam har utförligt redogjort för vad som skulle kunna bli vådan av en sådan brytning. Vi tycker det är fullkomligt klart att vi redan nu bör säga ifrån att detta är någonting som vi inte vill ha. Brytningen kan ödelägga hela kulturlandskap, den kan spoliera jordbruksmark och kulturvärden. Dessutom uppstår det vid skifferförbränning väldigt många gifter, och hanteringen är också av den orsaken olämplig.

Jag yrkar med detta bifall även till reservation nr 4.

Anf. 137 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Den ökande bilismen och våra ökade kunskaper om utsläppens art har gjort att föroreningarna genom bilavgaser har blivit en mycket viktig miljöfråga.

Vi har varje år i riksdagen diskuterat hoten mot den luft vi andas. År 1979 beslöt vi gemensamt att begära ett åtgärdsprogram, men tyvärr har detta dröjt. Nu får vi vänta med programmet i avvaktan på att de förslag som i maj 1983 lämnades av bilavgaskommittén skall prövas av remissinstanser och beredas av regeringen.

Som vi har hört här har vi genom olika framstötter i europeiska stater redan nu fått något ändrade förutsättningar. Men vad jag tycker är viktigt och som Sven Eric Lorentzon inte nämnde var att bilavgaskommittén bl. a. har konstaterat att de olika ämnen som ingår i bilavgaser har effekter på människans hälsa – det är ju något som ibland har bestritts, bl. a. av bilindustrin. De kan ge obehag och sjukdomssymtom från lungor och lungvägar. De kan ge upphov till olika former av cancer, missbildningar eller genetiska skador. Via blodbanan kan de också sprida sig till olika organ i

kroppen. Jag tycker det är viktigt att vi talar om detta och att vi också tar hänsyn till det.

Blybelastningen ligger nu mycket nära de nivåer där man konstaterat hälsoeffekter, speciellt för barn, så de föräldrar som demonstrerade utanför riksdagshuset 1979 hade ett angeläget ärende.

Vad kan man då göra för att råda bot på riskerna? Statens miljömedicinska laboratorium anser att Sverige bör anpassa sig till USA-alternativet men att man kortsiktigt också kan acceptera Schweiz-alternativet beträffande avgasrening. I vad gäller blyfri bensin föreslår kommittén att man skall övergå till blyfri bensin successivt från den 1 juli 1985 till 1987.

Jag har beskrivit kommitténs förslag så här ingående, därför att jag vill visa att de flesta av kraven i reservationerna om blyfri bensin och begränsning av utsläppen redan nu är föremål för prövning av remissinstanserna och senare för beredning i regeringskansliet. Därför anser vi inte att någon ytterligare åtgärd från riksdagen är behövlig i dag.

Det framgår klart att man från kommitténs sida vill ha en långtgående anpassning till internationella normer. Som tidigare sagts här har också vissa EG-stater uttalat sig för blyfri bensin och utsläppsbegränsningar.

Jag vill knyta en liten anmärkning till det som jag nyss hörde Sven Eric Lorentzon säga här från talarstolen, att det är viktigt att vi nu följer samma mönster som det övriga Europa. Det sade moderaterna också när de skrev sin motion. Men då hade man i Europa helt andra krav – då var man där inte alls så miljömedveten. Men det är ju bra att man ändrat sig. Jag skulle gärna vilja säga till Sven Eric Lorentzon att jag tror att det är viktigt att Sverige inte är en vindflöjel till EG och bara rättar sig efter vad som händer där. Det är viktigt att vi verkligen har modet att försöka föra en miljöpolitik som tar hänsyn till att vi vill skydda människorna mot ohälsa. Om det sedan går att i samarbete och vid förhandlingar komma till samma ståndpunkter som EG är det bra, men jag tror inte att det skall vara ett krav, för i så fall kan vi nog inte hävda en egen svensk miljöpolitik.

Sven Eric Lorentzon sade att det kostar pengar om vi inte följer samma normer som det övriga Europa. Mot det kan man ställa att det kanske kostar svenska människoliv att vänta för länge på Europa. Därför kan det finnas skäl att ta dessa krav på lyhördhet för andra länder med någon nypa salt.

Jag tror alltså att reservanterna från vpk, centern, folkpartiet och moderaterna inte kommer att få vänta på åtgärder så länge till. Väntetiden har ju redan varit lång. Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag på de berörda punkterna och avslag på reservationerna 1, 2 och 3.

När det gäller möjligheten att utnyttja svensk alunskiffer som bränsle vill centerpartiet att riksdagen redan nu – utan att avvakta behandlingen av det förslag som framlades av energikommittén i våras – skall uttala sig för att inte utnyttja denna energikälla, därför att brytningen hotar åkermark och att förbränningen av skiffer kanske kan ge miljöproblem. Det kan finnas skäl att bedöma utnyttjandet av olika energikällor och deras miljöeffekter i ett sammanhang. Därför föreslår utskottet att yrkandet i motion 1094 om skifferbränning inte föranleder någon åtgärd. Jag yrkar bifall till utskottets

förslag i p. 5 och avslag på reservation nr 4.

Till sist vill jag gärna säga att vi socialdemokrater finner det mycket glädjande att miljömedvetenheten ökar i vår omvärld – speciellt i Europa. Detta – tillsammans med det rikhaltiga material om olika risker som bilavgaskommittén lagt fram mot bakgrund av många mätningar och försöksverksamhet i våra tätorter – bör kunna bli ett gott underlag för ett åtgärdsprogram för att förbättra luftkvaliteten i våra tätorter och längs våra trafikleder, ett åtgärdsprogram som också kan tillförsäkra våra barn en bättre hälsa. Man kan genom ett sådant åtgärdsprogram också undanröja de stora risker som är förknippade med avgaserna på våra gator och främst drabbar våra barn.

Anf. 138 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Det är riktigt att jag inte tog upp SML:s rapport om hälsoeffekterna. Jag kunde naturligtvis ha gått in på saken mera i detalj, men jag trodde inte att det skulle behövas. Både i utredningen och här är vi ense om att det finns stora hälsorisker på grund av bilavgaserna. Jag tror också att rapporten kan vara ett mycket gott underlag för fortsatta diskussioner.

I utredningen – som var enig, bortsett ifrån att jag reserverade mig mot huvudlinjen – var man överens om att år 1988 gå över till Schweizkraven. Schweiznormerna är inte genomförda någonstans i världen, och därför vet vi inte vad de kommer att innebära. Grethe Lundblad får ursäkta, men jag tror att det är omöjligt att just Sverige och Schweiz skall kunna ha speciella krav. I min reservation i utredningen framhöll jag att Sverige måste ansluta sig till de andra europeiska länderna när det gäller den här frågan, och det var intressant att Grethe Lundblad också tog upp den saken. Vad är det som händer nu? Jo, de andra länderna går före och till dessa länder sällar sig i dag Schweiz och Österrike. Andra följer säkert efter. Vi är alltså på väg att ansluta oss till de högst ställda kraven i världen, nämligen de amerikanska och japanska kraven. Låt oss nu vara sams och arbeta för att de skall kunna genomföras. *Det finns ju inga delade meningar härvidlag.*

Vi har länge föreslagit att Sverige skulle ansluta sig till utvecklingen i den västeuropeiska gemenskapen, och vi är ju inte helt ovetande om hur diskussionerna går i andra europeiska länder. Grethe Lundblad. När betänkandet lades fram visste man nog en hel del om vad som skulle komma. Grethe Lundblad dramatiserade och sade att det kan komma att kosta liv, om man följer de övriga europeiska länderna, men jag tycker att vi skall ha en betydligt mer nyanserad och saklig debatt och inte måla sådana bilder. Det tror jag alla tjänar på, liksom också själva saken, och det senare är väl det viktigaste.

Anf. 139 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Jag vill uttala min tillfredsställelse över att Grethe Lundblad så klart framhöll att frågorna om bly i bensin är ett miljöproblem som måste lösas. Det var också bra att Grethe Lundblad så klart sade ifrån att också hon inte ser det hela som en fråga som enbart gäller anpassning till tekniska

förhållanden i andra länder. Självfallet är detta en miljöfråga.

Jag fann det inte riktigt lika tillfredsställande att Grethe Lundblad sade att vi inte *nu* behöver göra något uttalande. Är det inte så, att Sverige traditionellt har legat före på miljöområdet? Nu har alltså en rad länder uttalat sig om blyfri bensin, och då skulle naturligtvis ett uttalande i enlighet med vår reservation opinionsmässigt verka mycket bra ute i Europa. Jag vill än en gång fråga Grethe Lundblad: Varför kan vi inte nu gemensamt göra detta uttalande?

Anf. 140 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Grethe Lundblads resonemang när det gäller bilavgaserna överensstämmer ju till stor del med vårt resonemang. Därför tycker jag att de slutsatser som Grethe Lundblad kommer fram till i dag, liksom dem hon kom fram till vid behandlingen i utskottet, är litet felaktiga. Är vi överens om att det här är någonting viktigt och att någonting måste göras, och det ganska snart, borde det också vara rimligt att ge regeringen detta till känna.

Jag har diskuterat den här frågan med socialdemokrater tidigare, även när socialdemokraterna befann sig i oppositionsställning. Då var tillförsikten inte lika stor, utan man hade mycket bråttom. Då skulle riksdagen uttala sig omedelbart. Vid den tiden fanns det en utredning som arbetade med saken. Nu är utredningen klar, och vi har fått nya signaler utifrån. Det finns alltså nya möjligheter, och vi borde därför agera nu, det är det som kan ge resultat.

Däremot är inte Grethe Lundblads resonemang när det gäller skifferbrytning lika tillfredsställande. Från centerpartiets håll vill vi tala om att skiffer inte är något objekt att bryta, och då behöver vi inte heller ha med detta och diskutera det i utredningen. Vi skall diskutera de bränslen och de energislag som är aktuella – inte dem som vi redan från början vet att vi inte vill använda. Man åstadkommer så stora skador i miljön och naturen genom skifferbrytning att det är rimligt och riktigt att redan nu tala om att vi inte räknar in detta i de energislag som vi skall använda under överskådlig tid.

Anf. 141 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Vi krävde ett åtgärdsprogram mot skadorna av bilavgaser år 1979. Men det hände inte någonting under åren 1980–1982. Jag vet att utredningen satt och arbetade då, men nu har denna utredning i maj månad kommit med sitt betänkande, som varit ute på remiss – remisserna har just sammanställts. Det har alltså varit omöjligt för regeringen att lägga fram ett förslag. Men jag önskar lika intensivt som mina meddebattörer att vi skall få ett förslag snart och att det är tillfredsställande ur svensk miljösynpunkt.

Till Sven Eric Lorentzon skulle jag vilja säga: Han var ensam reservant i bilavgaskommittén om att kräva anpassning till EG:s bestämmelser, som vid den tiden inte alls var särskilt hårda. De bestämmelserna är inte särskilt hårda i dag heller. Det enda vi har att lyssna till i dag är ju olika uttalanden från myndigheter och regeringsrepresentanter inom EG, men vi har inte ännu sett något bestämt beslut inom EG – det brukar ju ta lång tid inom EG att bli överens. Därför vill jag upprepa: Jag önskar inte att Sverige som en

lydstat skall följa EG, utan med hänsyn till att vi skall gå in i förhandlingar med andra stater tycker jag att vi skall kunna stå för en egen miljöpolitik i Sverige. Och jag är lika angelägen som Lars Ernestam om att det snart skall hända något. Jag tycker att man måste vara något varierad när man kräver total efterföljd av andra staters politik på det här området.

Anf. 142 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Grethe Lundblad säger att ett betänkande kom i maj och att vi inte gärna kan kräva att ett förslag skall vara framme redan nu. Nej, vi har inte krävt att ett förslag skulle vara framme redan nu, men vi har krävt ett uttalande till regeringen om att det förslag som kom inte är till fyllest utan att vi måste komplettera det och ställa högre krav. Och jag är tillfredsställd med att Grethe Lundblad i sitt anförande har gett uttryck för att det bör vara ambitionen. Men då borde vi kunna tala om det för regeringen, så att den har med detta i sitt arbete framöver.

Anf. 143 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Med den ståndpunkt i sakfrågorna som Grethe Lundblad redovisar borde väl ett uttalande vara ett positivt ställningstagande till de sakfrågor som hon säger sig stå bakom.

Anf. 144 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Det gäller inte, Grethe Lundblad, att följa andra stater utan att samarbeta och finna lösningar ihop med andra stater.

Det är riktigt som Grethe Lundblad säger att jag var ensam reservant. Och jag kan säga till Grethe Lundblad: Utvecklingen visar att jag kommer att få rätt. Däremot kommer Grethe Lundblads partikamrater inte att få rätt.

Anf. 145 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag skulle gärna vilja säga att jag ser uttalandena i dag om mötet med de nordiska miljöministrarna som ett tecken på att någonting snart är på gång, att man alltså inom Norden vill försöka nå enighet. Vi försöker ju ofta få nordiska lösningar.

Däremot är jag inte lika säker som Sven Eric Lorentzon på att det går att få enighet med hela Europa, och jag tycker inte att vi skall vänta på det.

Skillnaden mellan mig och mina meddebattörer är naturligtvis att jag har större förtroende för regeringen än de har. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag, som innebär att man inte vidtar något med anledning av motionerna utan med lugn avvaktar regeringens åtgärder.

Tredje vice talmannen anmälde att Sven Eric Lorentzon anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 146 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Med stigande förvåning har jag i dag lyssnat på den miljöpolitiska debatten. Jag begärde ordet när Grethe Lundblad, som

talesman för utskottet, förklarade varför man inte vill göra något uttalande till regeringen med att säga att eftersom luftvården är föremål för prövning av regeringens kansli nöjer sig utskottet med det.

Jag vill påminna Grethe Lundblad om att det under er tid i opposition lät annorlunda. Då krävde ni åtgärdsprogram för luftvården och mot föroreningarna från bilarna. Men nu när ni sitter i regeringsställning hänvisar ni till den utredning som den borgerliga regeringen tillsatte, och som jag som jordbruksminister skrev direktiven till. Nu duger den utredningen helt plötsligt att gömma sig bakom.

Jag har i och för sig inte något emot det. Jag tycker bara att ni borde vara litet mer stringenta i er argumentation. Det är ändå inte så många år sedan som Grethe Lundblad och andra hävdade någonting helt annat i riksdagen. Nu hoppas jag att regeringen verkligen skall göra något positivt av den här utredningen.

Självklart är detta, som Sven Eric Lorentzon säger, en internationell fråga. Men man kan inte säga så, Sven Eric Lorentzon, och samtidigt säga: Tyvärr, det här kostar pengar. Sven Eric Lorentzon säger hela tiden att miljövård och åtgärder mot luftföroreningar kostar pengar och att man därför kanske inte får ha så bråttom. Då är samarbetet det viktigaste. Ja, samarbetet är viktigt. Men vi kommer aldrig någonstans i det samarbetet om vi inte själva föregår med gott exempel. Jag försäkrar kammarens ledamöter att varken i försurningsfrågan eller när det gäller bättre avgasrening hade vi haft den här diskussionen ute i Europa i dag om inte den liberale miljöministern i Västtyskland hade varit den som tog initiativet och drev de här frågorna. Det var den bästa medhjälpare Sverige kunde få i det kraftfulla arbetet mot försurningen och för bättre bilavgasrening.

Därför hoppas jag bara, herr talman, att det inte enbart skall vara vackra ord när utskottet säger att man litar på att regeringen skall gå vidare. Såvitt jag vet har inga ministerinitiativ tagits från den svenska regeringen för att sluta bilaterala avtal. Vad man har gjort är att på tjänstemannanivå försöka få bilaterala kontakter, men det är någonting helt annat än det ni krävde i oppositionsställning. Då var det de bilaterala avtalen som var så kolossalt viktiga.

Nu skulle jag gärna vilja höra om Grethe Lundblad, som jag uppfattade som utskottets majoritetsrepresentant, har kännedom om hur regeringen tänker lägga upp sitt åtgärdsprogram i den här frågan. Det tycker jag skulle vara intressant för kammaren att få veta, i stället för att bara bli hänvisad till det arbete som pågår.

Anf. 147 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag vill gärna säga att när vi begärde ett åtgärdsprogram 1979 var inte socialdemokraterna ensamma, utan alla partier i utskottet begärde det – även Anders Dahlgrens eget parti. Vi gjorde det därför att det stod många människor på Stockholms gator och klagade över riskerna med avgaserna. Vi förstod också att det var väldigt viktigt att det snart hände någonting.

Vi har inte protesterat mot utredningen. Det finns ingen s-reservation i utredningen. Därför vill jag gärna säga att när vi då begärde åtgärdsprogrammet var det i den tron att det skulle gå snabbare att få fram någonting. Det hade kanske också varit möjligt att förverkliga någon del. Även om en utredning pågick kunde man ha medverkat till att sänka blyhalten i bensin.

Med anledning av det som Anders Dahlgren tog upp kan jag inte låta bli att ställa frågan: Anser verkligen ett tidigare statsråd att man skall skriva regeringen på näsan att den inte har vidtagit åtgärder när den har haft fakta i målet – i detta fall en utrednings betänkande och remissinstansernas uttalanden – i kanske en månad?

Jag tycker att det är för mycket begärt att den skulle hinna lägga fram förslag på den korta tiden. Jag anser att regeringen bör få litet längre tid på sig.

Jag kan inte stå här och uttala mig för vad regeringen anser, utan jag talar som utskottsmajoritetens talesman. Det står alla ledamöter av den svenska riksdagen fritt att fråga ett statsråd om hans eller hennes uppfattning, men jag kan inte här redovisa ett statsråds mening.

Anf. 148 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Jag tycker egentligen inte att man skall skriva regeringen någonting på näsan någon gång. Vad jag har efterlyst är konsekvensen i socialdemokraternas resonemang. När socialdemokraterna satt i oppositionsställning var det mycket angeläget att skriva dåvarande regeringen på näsan vad den inte hade gjort. Då förde ni inte den här argumenteringen. Därför bör det rimligen vara precis lika angeläget nu att påpeka vad regeringen bör göra.

Sedan säger Grethe Lundblad att det hade varit möjligt för den dåvarande regeringen att göra något även om en utredning arbetade. Ja visst – och vi sänkte också blyhalten i bensin. Men det kanske har förbigått Grethe Lundblad. Och om det hade varit möjligt att göra något mer – vilket det naturligtvis var – borde det vara möjligt för den nuvarande regeringen att göra något i samma fråga.

I avgaskommittén fanns också socialdemokratiska ledamöter, och ärendet var inte okänt för det socialdemokratiska partiet vid något tillfälle. Därför är det inte så att regeringen bara har haft någon månad på sig. Jag tror dock inte att det är möjligt att genomföra nya regler snabbt, eftersom det är en fråga av stor omfattning och med internationell räckvidd.

Anledningen till att jag över huvud taget har tagit upp detta är att jag anser att regeringen har missat mycket av miljöfrågorna, inte minst i det internationella arbetet. Vi var på sin tid – både under den tid som socialdemokraterna satt i regeringsställning före 1976 och under vår tid efter 1976 – ledande på miljöområdet, internationellt. I dag är det tyvärr inte så, Grethe Lundblad, och det är jag mycket ledsen för.

Anf. 149 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Såvitt jag hörde rätt sade Anders Dahlgren att vi 1976 var ledande på miljöområdet och inte är det i dag. Jag kan bara konstatera att vi har haft en borgerlig regering under sex år.

Anf. 150 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Om Grethe Lundblad läser riksdagsprotokollet skall hon finna att jag sade att Sverige var ledande internationellt på miljöområdet både före 1976 och efter 1976, under den tid som vi satt i regeringsställning, men att vårt land i dag tyvärr inte är ledande internationellt i miljöfrågor. Det är jag mycket ledsen för, och skulden för det ger jag den nuvarande socialdemokratiska regeringen.

Anf. 151 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att den socialdemokratiska regeringen redan, såvitt man kan döma av pressmeddelanden och andra besked, har tagit itu med de internationella kontakterna på miljöområdet och haft möten på olika håll i dessa frågor. Därför kan vi också ha förhoppningar om att regeringen snart skall lägga fram ett förslag med anledning av bilavgaskommitténs betänkande.

Jag tycker att det hade funnits skäl att rikta kritik mot regeringen om den inte ordentligt hade lyssnat till remissinstanserna och övervägt bilavgaskommitténs förslag och också haft överläggningar med de nordiska länderna innan den lägger fram ett så viktigt förslag. Det har stor betydelse att vi följer ungefär samma regler som våra närmaste grannar. Jag tycker således inte att man kan framföra klander mot regeringen i den här frågan.

Det är egentligen rätt ynkligt att vi inte i en sådan här fråga kan försöka vara överens om att det nu skall gå snabbt. I mitt första anförande försökte jag också anlägga den tonen, och jag framförde inte i det inlägget någon som helst kritik mot vad som tidigare hänt. Jag konstaterade bara att utredningsarbetet tagit tid. Det kan vi i och för sig beklaga, men nu tycker jag att vi allihop skall vara överens om att någonting skall hända på detta område. Jag hoppas också att vi skall kunna få en bred internationell uppslutning kring en sänkning av blyhalten i bensin och en förbättring av utsläppen.

Anf. 152 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Jag har stor förståelse för att regeringen behöver fundera – det är lovvärt. Vad jag har riktat kritik emot är i första hand att man har gjort så litet internationellt. Den här frågan är internationell.

Grethe Lundblad säger att såvitt hon har förstått av pressmeddelanden osv. har regeringen varit mycket aktiv på det här området. Det vore intressant att få veta vad aktiviteten har bestått i. Jag upprepar att såvitt jag har kunnat konstatera – och jag har försökt följa den här frågan – har man inte gjort någonting på ministernivå när det gäller att lösa de här problemen.

Det här är problem som vi inte kan lösa själva i Sverige. Vi kan gå före, och vi kan vara pådrivande, men vi löser dem inte ens i samarbete med de

---

Luftvård

nordiska länderna. Vi måste så långt som möjligt lösa dem i ett samarbete i Europa. Här har såvitt jag vet inga som helst initiativ tagits.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av jordbruksutskottets betänkande 6.)

Anf. 153 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera jordbruksutskottets betänkande 4 om fiske.

Fiske

Anf. 154 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga något om några av de reservationer som finns fogade till utskottets betänkande.

Reservation nr 1 har tillkommit med anledning av en motion från sju m-ledamöter med hemvist i Norrland. De hyser oro för den naturreproducerade laxen och hävdar med all rätt att uppvandringen mer eller mindre omöjliggörs därför att uppvandningslederna är stängda av redskap. Framför allt är det de s. k. finnfallorna som effektivt hindrar uppvandringen.

Utskottet redogör i betänkandet för de åtgärder som vidtagits därigenom att jordbruksministern uppdragit åt chefen för fiskeristyrelsen att utreda, beskriva och kartlägga den aktuella beståndssituationen och det nuvarande laxfisket. Han bör enligt direktiven lämna sina överväganden och förslag senast den 1 april 1984.

Jag ingår i den referensgrupp som deltar i utredningen. Efter de sammanträden som vi haft med berörda parter står det helt klart att det otroligt stora olagliga fiske som pågår vid kust och i älvar och det intensiva fisket med fasta redskap äventyrar laxbeståndet i Östersjön. Det finns därför behov av en mera effektiv övervakning, och jag återkommer senare till detta.

Men det föreligger också behov av snabba åtgärder beträffande de fasta redskapen. Vi kräver därför i vår reservation att ansökningar om tillstånd för fasta redskap behandlas restriktivt. Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Reservation nr 2 berör användning av fiskeavgiftsmedlen. Där vill vi reserveranter återgå till den ordning som rådde före det olyckliga beslutet i riksdagen i juni 1981. Riksdagen beslöt då att hela beloppet skulle gå till forskningsverksamhet, och för fiskevårdande åtgärder erhöles inga pengar av de s. k. 2:10-medlen. Man kan nu börja se följderna av detta riksdagsbeslut.

En del av pengarna för fiskevårdande åtgärder används för fisketillsyn, och när nu tillsynen inte längre finns pågår ett olaga fiske på uppvandrande lax och laxöring som är minst sagt skrämmande. Det framgick klart vid det möte laxutredningen höll med berörda parter i Sundsvall den 2 november.

Det gäller att tillskapa regler och bestämmelser till skydd för de naturreproducerande älvarna, och det gäller att tillse att det erhålls tillräckligt med

avslax i de utbyggda älvarna, så att Vattenfall kan fullgöra de utsättningar man ålagts i vattendomar. Men det är meningslöst att tillskapa lagar och bestämmelser om det inte finns någon som övervakar.

Det hjälper inte ens att skälla på havsfisket, som ålagts restriktioner såsom sommarfredning, maskstorlek och liknande och som dessutom kan kontrolleras.

De som borde vara mest angelägna att få en ändring till stånd i det här fallet borde rimligtvis vara forskare och experter, som inte svävar i okunnighet om vad som sker och vad som håller på att hända. Om i likhet med tidigare en del av pengarna gick till fiskevårdande åtgärder, skulle betydande insatser kunna göras för övervakning och reproduktion i linje med vad som föreslås i motion 1982/83:479. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 2.

Reservationen nr 3 berör motion 394, vari Barbro Nilsson i Visby tar upp frågan om den förlängda sommarfredningstiden för lax från den 1 till den 14 september. Den förlängda fredningstiden kom till på finskt initiativ vid Östersjökommissionens förhandlingar i Warszawa. Sverige stödde Finlands förslag, och som skäl angavs från svensk sida att någon överenskommelse inte hade nåtts beträffande TAC – det totala uttaget – av lax i Östersjön.

Här har man alltså från svensk sida medvetet gått in för att bestraffa svenska yrkesfiskare, därför att man inte har kunnat uppnå en överenskommelse internationellt. Ty det är en bestraffning att inte få fiska under den ljusa årstiden, när vädret som regel är bättre, utan tvingas ut i mörker och kyla under vintern. Det skedde utan tvivel för att göra livet surare för de svenska laxfiskarna, dvs. yrkesfiskarna, eftersom man samtidigt upphävde vinterstoppet. Om man gör livet för fiskaren tillräckligt odrägligt, tvingar man på sikt folk att sluta.

Det har ingen verkan för att skydda smålaxen, som man vid förlängningen gjorde gällande. Tvärtom är laxen mindre på vintern än i början på säsongen. Utskottets majoritet säger ändå att det är olyckligt att höstfisket förskjuts till en stormig, kall och mörk årstid.

Men längre än så är man inte beredd att sträcka sig. Tydligt tycker man att det räcker att deltidsfiskare, fritidsfiskare och de som fiskar innanför 4 sjömil från baslinjen kan fiska, ty de får ju fiska hela sommaren. Då tänker man inte särskilt mycket på bestånden. Därför yrkar jag bifall till reservation nr 3.

Reservationen nr 4 har tillkommit med anledning av motion 1448, som tar upp frågan om när olaga fiske inträffar. Motionen har väckts med anledning av ett mål i högsta domstolen. Målet gällde ett fiskelag, som hade drivit över trälgränsen under den tid som man höll på att lyfta ombord sin fångst. Målet om bestraffningen har upprört många fiskare, då det allmänt anses att domen står i strid mot deras rättstänkande.

En trälare som håller på att lyfta in fångsten kan få göra 40–50 lyft, om fångsten har varit lyckad. Det tar flera timmar, om vind och ström sätter in, kan båten driva tiotals sjömil. När en båt är sysselsatt med att lyfta in fångsten för den signaler, som talar om att den inte är manöverfärdig. Den kan alltså inte förflytta sig.

Om man under bärgningen närmar sig gränsen, kan man genom det prejudikat som har skapats råka i en minst sagt brydsam situation. I Östersjön t. ex. råder dumpningsförbud. Det innebär att man inte får bärga fångsten på insidan av trålgränsen men inte heller på utsidan dumpa fångsten, som då är död och går till botten. Det finns faktiskt fiskare som vill följa lagen, hur det nu skall ske.

Domslutet grundade sig på fiskeristyrelsens bedömning att trålfiske i rättslig mening skall anses fortgå från det trålen lagts ut och till dess trålen i sin helhet tagits ombord igen. Vad händer om en trålare blir bogserad till svensk hamn med trålen i propellern?

Ja, om man får tro fiskeristyrelsen – och det gjorde högsta domstolen – har man gjort sig skyldig till olaga fiske. Ty trålen har inte i sin helhet tagits ombord. Sådant händer ganska ofta. Måste man då bogsera båten till något annat land med liberalare lagstiftning än i Sverige? Hur gör man om man får tynga i trålen – vrakdelar och liknande – som man inte klarar av att lyfta ombord utan måste bogsera in på grunt vatten? Det inträffar också ibland.

Här har man grundat ett domslut på en total okunnighet hos ett statligt verk om hur praktiskt fiske bedrivs. Hur man sedan kan påstå att fiske pågår när en trålare ligger still och bärgar fångsten är ofattbart. Det behöver man inte vara fiskare för att begripa. Det borde t. o. m. en socialistisk majoritet i jordbruksutskottet förstå.

Det är viktigt att vi upprätthåller lagar som inger respekt. När lagarna går ut på att hämnas och drabba människor som hamnat i en situation över vilken de ej råder, har lagarna missat någonting viktigt. Dessutom är det inte fiske och inte fråga om att fånga fisk, varken lagligt eller olagligt, när man bärgar hem det man tidigare har fångat. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 4.

Jag har också synpunkter på reservation nr 5. Men Arne Andersson i Ljung kommer senare att tala för den reservationen, och jag avstår därför. Jag vill emellertid yrka bifall till nämnda reservation.

I reservation nr 7 har vi yrkat avslag på en av utskottsmajoriteten tillstyrkt motion med krav på en översyn av användningen av Vättern som övningsområde och på tillskapande av regler för denna verksamhet. Försvarsministern framhåller i sitt interpellationssvar den 16 maj i år att skjutningen utgör ett visst hinder för fisket, men att det förekommer överläggningar som visar att man har viljan att begränsa skadorna. Också vi är klara över detta. Försvarsministern sade i sitt interpellationssvar också att verksamheten är nödvändig för vårt försvars utveckling och att den inte utan orimligt stora kostnader kan flyttas.

För yrkesfiskare som drabbas utgår ersättning. Vi föreslår därför i vår reservation att motionen avstyrks.

Sammanfattningsvis, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1–5 samt till reservation 7.

Anf. 155 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Vi har från folkpartiets sida i år liksom tidigare år i motion understrukit angelägenheten av att fiskeflottan förnyas med hänsyn till

marinens behov av fältminsvepare. Utskottet redovisar det aktuella läget och framhåller att frågor i linje med motionens syfte är, som det heter, föremål för överväganden i vederbörande instanser. Med hänvisning till detta görs från folkpartiets sida i denna fråga inga ytterligare ställningstaganden, men vi kommer att följa dess hantering i fortsättningen.

Folkpartiet har i en partimotion också tagit upp frågan om vattenbruket. Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till att ärendet bereds i regeringskansliet. Vi har nyss haft en omfattande diskussion här i kammaren om regeringskansliets beredning av olika frågor. Från folkpartiet finner vi, inte minst mot bakgrund av förslag om miljöavgifter, som nu är föremål för behandling inom jordbruksutskottet, att frågorna om vattenföroreningar i samband med fiskodling bör kunna lösas genom forsknings- och utvecklingsarbete.

Jag yrkar bifall till reservation 8.

Ett antal fiskare har, som Jens Eriksson nyss redovisade, dömts för olaga trålfiske, eftersom deras fartyg under bärgningen av fångsten drivit innanför den gräns där det är förbjudet att bedriva sådant fiske. Domslutet innebär att fisket i rättslig mening anses avslutat först när trålen i dess helhet tagits ombord.

Som det står i trepartimotionen anser man bland de fiskare som arbetar med trålfiske att fisket är avslutat tidigare än när trålen i dess helhet har tagits upp. Inget har enligt folkpartiets uppfattning framkommit vid utskottets behandling av ärendet som talar för att de yrkesverksammas uppfattning om den faktiska tidpunkten för fiskets avslutande skulle vara felaktig.

Jag yrkar därför bifall till reservation 4, som innebär att fiskeförfattningarna bör ändras enligt motionens förslag.

Riksdagen beslutade föregående år att beställa frisläppande av handredskapsfiske längs stränder och kustavsnitt som nu är enskilda fiskevatten. Riksdagens plötsliga och oväntade beslut, som inte var kombinerat med en tillfredsställande redovisning av kostnaderna, väckte en stor och stark reaktion bland yrkesverksamma och andra intressenter. Jag vill säga att det i och för sig självfallet är angeläget att så stora områden som möjligt görs tillgängliga för fritidsfiske med handredskap, men att så plötsligt som då skedde besluta om intrång i äganderätten för enskilda näringsidkare var olyckligt. Det hade varit mycket rimligare att med hjälp av tidigare regler för fiskevårdsområden successivt i samverkan med berörda parter upplåta fiskevatten. Detsamma gäller beträffande frisläppande av fiskevatten. Jag tror att man hade kommit mycket längre efter frivilliglinjen.

Det borde dessutom ha förekommit en redovisning som ställer de omedelbara kostnaderna för inlösen av berörda vatten mot fiskefrämjande åtgärder som är erforderliga, men som nu tydligen måste eftersättas.

Jag yrkar bifall till reservation 5.

Ett bra exempel på hur fiskevårdande åtgärder blir eftersatta på grund av majoritetens avoga inställning är behandlingen av den motion som jag tillsammans med Anders Svärd har väckt om främjande av storrödingbeståndet i sjön Vättern. Jordbruksutskottets yrkande om avslag på den motionen

Fiske

kan, även om det inte är fråga om handredskapsfiske, ställas i relation till kostnaderna för att under motstånd och med tvång inlösa enskilda fiskevatten.

Storrödingen är – om jag får använda det uttrycket – en paradfisk för sjön Vättern. Fångsterna av denna värdefulla fisk har successivt minskat. Man har tidigare i mycket stor utsträckning ansett att de militära skjutningarna i sjön har varit den väsentliga anledningen till minskningen. Det är nog riktigt att militärövningarna har påverkat fiskbeståndet, men det finns – som det också står i utskottets betänkande – andra orsaker, bl. a. att det fiskas för mycket.

Utskottet hänvisar till nya stadgor och till att berörda organ bevakar ärendet. Ja, visst arbetar man med nya stadgor, men det som är viktigt här är att det behöver tas fram en ny rapport om rödingen, såsom man gjorde för ett antal år sedan, med förslag till åtgärder för att rädda den.

Herr talman! Vad hjälper det att lägga ner stora resurser på att inlösa fiskevatten, om det inte finns möjlighet att få upp någon fisk? Vad hjälper det då, om man inte har resurser för att vidta självklara fiskefrämjande åtgärder?

Jag yrkar slutligen bifall till reservation 6.

I detta anförande instämde Anders Svärd (c).

Anf. 156 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Utöver vad Jens Eriksson tidigare har sagt om fiskefrågor vill jag kort beröra handredskapsfisket vid ostkusten. Frågan om frisläppande av detta fiske har nu under flera år engagerat vattenägare och fiskeintresserade på ett alldeles osedvanligt sätt. Dess värre har den blivit en av socialdemokraternas prestigefrågor, där de tydligen mot allt förnuft skall genomföra sitt förslag. Jag måste konstatera att det är en helt onödig åtgärd och för den skull, till vilket inlösenpris som helst, en för dyr åtgärd. Inlösen av den aktuella fiskerätten kommer att kosta bra många hundratusental kronor och kommer inte att ge några ökade fritidsfiskemöjligheter. Det är, kort uttryckt, bortkastade pengar.

Denna uppfattning grundar jag på det förhållandet att riksdagen före sin beställning till regeringen om inlösen av detta fiske har beslutat att fiskevårdsområdesbildning skall ske på ostkusten och i de stora sjöarna. Meningen med denna åtgärd var då, enligt riksdagen, att skapa möjligheter till kontakt mellan dem som har vatten och dem som söker fiskevatten. Det har inte framkommit någonting som säger att denna tanke om fiskevårdsområdesbildningens värde inte skulle vara riktig. Utöver det att fiskevårdsområdena skapar kontaktpunkter mellan fiskande och fiskevattensägare, kommer de att på ett mer organiserat och kraftfullt sätt kunna bidra till fiskevårdande arbete i de här aktuella vattnen.

Vi har i den moderata motionen pekat på det ologiska i att föranstalta om inlösen av handredskapsfiskerätten innan den av riksdagen angivna tiden för fiskevårdsområdesbildning har gått ut, alltså 1985. Riksdagen beslutade som bekant att fiskevårdsområdesbildning skulle stimuleras på så sätt, att de fiskevårdsområdesbildningar som skedde i avsikt att vattnen skulle upplåtas

skulle ha rejält stöd av samhället för bildandekostnader. Andra skulle däremot inte åtnjuta samhällets stöd.

Mot bakgrund av den debatt som varit har jag svårt att tänka mig att det skulle bli många fiskevårdsområden – om ens något – som bildas utan att man avser att upplåta sina vatten.

Herr talman! Oaktat den något kallsinniga skrivning som finns från jordbruksutskottets majoritet, närmast vädjar vi nu till regeringen att inte verkställa riksdagens beslut, då, som jag nyss påpekade, värdet av fiskevårdsområdesbildningen genom detta helt kan gå om intet. Som jag inledningsvis sade är detta en åtgärd som är dyr och dessutom till ingen nytta. Det kan inte vara i enlighet med regeringens politik att lägga fram sådana förslag till riksdagen.

Vi bör alltså avvakta fram till 1985 och se hur fiskevårdsområdesbildningen sker. Då vet vi om det finns det allra minsta fog för en så långtgående åtgärd.

Lars Ernestam har tidigare talat om värdet av frivillighet i arbetet. Att fiska på fritid i frivilligt umgänge med vattenägarna innebär definitivt en stimulans. Ett sådant fiske har rekreationsvärde och stort stimulansvärde som man inte kan köpa. Man kan inte skaffa sådan stimulans med tvångsåtgärder mot vattenägarna.

Jag yrkar härmed bifall till reservation 5.

Anf. 157 KERSTIN ANDERSSON (c):

Herr talman! Kjell Mattsson från Bohuslän har tillsammans med motionärer från moderata samlingspartiet och folkpartiet väckt en motion om problemen med trålfiske som det tidigare talats om här. I reservation 4 följer vi upp denna motion. Jag vill yrka bifall till den reservationen.

I motion 1453 har flera centerpartister tagit upp handredskapsfisket och lagt fram ett förslag att riksdagen skall återkalla sin hemställan till regeringen från december 1982, där man kräver att handredskapsfisket skall frisläppas för allmänheten i de stora sjöarna, södra ostkusten, längs Gotlandskusten och Blekinges sydkust. År 1981 fattade riksdagen ett enligt vår mening betydligt bättre beslut, som innebar utvidgade möjligheter att bilda fiskevårdsområden. Då blev det lokala ansvarstagandet betydligt större och fiskevården bättre. I vår reservation vill vi att regeringen i första hand skall vänta med att lägga fram förslag till efter 1985, för då har man bättre tid på sig att bilda fiskevårdsområden.

I reservation 6 föreslås att fiskeristyrelsen skall utreda hur vi skall kunna rädda storrödingen i Vättern. Lars Ernestam har tidigare anfört skälen för denna reservation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4, 5 och 6 och i övrigt till utskottets förslag.

Anf. 158 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! I det betänkande som nu föreligger till behandling har jordbruksutskottet behandlat ett antal motioner inom fiskets område. Utskottet hade även under förra riksmötet att behandla motioner av likartat

slag och lade då fram förslag till en rad åtgärder som också riksdagen antog. Flera av dessa motionskrav återkommer nu och har följts upp i betänkandet med reservationer. Men allt i betänkandet är inte sådant som är gammalt och återkommande, utan utskottet har behandlat även en rad nya motioner med krav på åtgärder inom fiskets område. Jag vill redogöra för utskottsmajoritetens ställningstagande.

Eftersom fisket både som näring och som fritidssysselsättning har mycket stor betydelse och då vi i vårt land har stor tillgång till varierande slag av fiske, är det självklart att utskottet har en positiv syn på att utveckla fisket både som näring och som en del av vår fritidssysselsättning och rekreation.

Vi hade en stor debatt i riksdagen i december förra året, då riksdagen beslutade bifalla socialdemokratiska motioner om frisläppande av fritt handredskapsfiske utefter de kuster där förbud för sådant fiske f. n. råder samt i de stora sjöarna. När vi nu i utskottet haft att ta ställning till motioner med krav på dels återkallande av hela riksdagsbeslutet från förra året, dels att om förslaget om fritt handredskapsfiske skall effektueras så skall förslag därom inte föreläggas riksdagen förrän efter år 1985, finns det inte någon anledning att från vår sida föreslå någon ändring av riksdagens tidigare beslut. Tvärtom vill jag betona att detta arbete skall påskyndas, så att vi så snart som möjligt kan bereda fler människor tillträde till fritt handredskapsfiske.

Arne Andersson i Ljung vädjade till regeringen. Jag vill vädja till kammaren att bifalla utskottets hemställan och avslå reservationen.

Även laxfisket tas upp i betänkandet. När det gäller problemen med fångstfällor vid mynningarna av våra Norrlandsälvar som hindrar laxens vandring och reproduktion i älvarna gjorde riksdagen ett uttalande förra året om att dessa problem borde utredas. Med anledning av detta uttalande har jordbruksministern uppdragit åt chefen för fiskeristyrelsen att utreda frågan samt redovisa sina bedömningar under våren 1984. Vi behöver få denna redovisning innan vi tar ställning till vilka åtgärder som behöver vidtas.

Eftersom vi hörde att Jens Eriksson sitter med i referensgruppen, vill jag vädja till honom att titta på de här problemen och komma med förslag. Vi skall sannerligen inte tveka att vidta åtgärder för att skydda den svenska laxen. Men vi måste ha underlag innan vi är beredda att ta ett beslut.

När det gäller motionen om förkortad fredningstid för laxfisket i Östersjön så kan man kanske ha vissa betänkligheter mot nuvarande fredningsperiod. Men då vi trots ansträngningar från svensk sida inte lyckats nå tillfredsställande lösningar på hur man skall kunna begränsa laxfisket i Östersjön genom överenskommelser med de andra Östersjöländerna, så bör vi åtminstone hålla vår del av rekommendationen att förbjuda fiske av lax i Östersjön mellan den 15 juni och den 15 september.

Förslaget att fördela fiskeavgiftsmedlen enligt vattenlagen med lika delar på forskning och fiskevårdsåtgärder avvisade riksdagen förra året med motiveringen att statliga satsningar på dessa områden överskrider inkomna avgiftsmedel. Att fördela medlen enligt 50-50-principen skulle därför innebära försämringar både för forskningen och för fiskevården. Man måste

åriligen kunna göra bedömningar om medelsfördelning inom dessa områden. Med samma motivering som utskottet hade förra året vill jag således avvisa kravet i den moderata reservationen.

I moderatmotionen 1448 om ändrade regler för när trålfiske skall anses vara avslutat, vilken följs upp i reservation 4, föreslås ändrade regler så att trålfiske vid gränser skall anses avslutat när trålen är upphissad i trålgalgen, och inte som nuvarande regler föreskriver att fisket skall anses avslutat först när trålen hissats ombord på fiskefartyg.

Frågan om hur trålfiske skall bedrivas har nyligen avgjorts i högsta domstolen, som anslöt sig till fiskeristyrelsens bedömning att trålfiske i rättslig mening skall anses fortgå tills trålen tagits ombord. Jag anser inte att det är motiverat att frångå denna bedömning.

Även om Jens Eriksson påstår att socialistiska riksdagsledamöter kan vara okunniga, är det ändå en stor del av fiskarna som står bakom denna bedömning. Sydkustfiskarna har anslutit sig till fiskeristyrelsens förslag till högsta domstolen. Det vore bra om Jens Eriksson också tog hänsyn till dem som kanske har de svåraste problemen i vårt land när det gäller fiskegränser. Det är ju mycket snäva gränser framför allt mellan Sverige och Danmark. Men där – där problemen kanske är som störst – har man sett problemen annorlunda. Vi har i utskottet inte funnit någon anledning att tillstyrka motionen.

Utskottet har också behandlat två motioner angående fisket i Vättern. När det gäller folkpartimotionen om hur rödingbeståndet i Vättern skall räddas och förbättras vill jag framhålla att ny fiskestadga för Vättern har utarbetats och också antagits av fiskenämnden för Vättern, i syfte att främja Vätterns fiskebestånd. Därmed borde kravet i Lars Ernestams motion vara tillgodosett, utan att riksdagen vidtar ytterligare åtgärder. Men Lars Ernestam har tydligen inte följt vad som hänt i fråga om fiskestadgan, och därför vidhåller han sitt motionskrav i en reservation. Men det finns som sagt ingen anledning till det, för kravet är alltså tillgodosett i den nya fiskestadgan. Bl. a. skall man begränsa antalet nät för fritidsfiskare, öka maskstorleken och öka tillåten storlek på den röding som får fångas.

I en socialdemokratisk motion föreslås en samlad översyn och fastare inriktning av alla de intressen som utnyttjar Vättern. Utskottsmajoriteten delar uppfattningen att det i dag råder stor osäkerhet på detta område, bl. a. genom den militära verksamhetens hänsyn till fisket och miljön. En sådan översyn som föreslås i motion 1987 anser utskottet vara motiverad, vilket vi också vill ge regeringen till känna.

När det slutligen gäller folkpartireservation nr 8 om vattenbruk, där man anser att vattenbruket bör underlättas och utvecklas, vill jag påpeka att arbetet med utveckling av vattenbruket pågår. Bl. a. tillsatte forskningsrådsnämndens naturdelegation och delegationen för vattenbruk redan 1980 en styrgrupp för vattenbruk. Denna styrgrupp har avlämnat en rapport, kallad Vattenbruk för Sverige. Denna rapport har också remissbehandlats och bereds f. n. i regeringskansliet. Vi kommer därmed inom en nära framtid att

Nr 31

Onsdagen den
23 november 1983

Fiske

få ta ställning i de nu aktuella frågorna angående utveckling av det svenska vattenbruket.

Herr talman! Låt mig sammanfatta med att yrka bifall till hemställen i jordbruksutskottets betänkande nr 4 och avslag på reservationerna.

Anf. 159 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Av den debatt om dessa frågor som har förts i dag framgår att det är åtskilliga ärenden som just nu bereds i regeringskansliet. Jag hoppas verkligen att de också i sinom tid kommer hit till kammaren. Jag vidhåller min reservation när det gäller vattenbruket.

Vidare tog Håkan Strömberg upp frågorna om rödingen i Vättern. Jag vet mycket väl, Håkan Strömberg, att det har antagits en ny fiskestadga. Men Håkan Strömberg, som sitter närmare besluten i dessa frågor, vet också att den stadgan är mycket omstridd och att man har många olika uppfattningar om huruvida den uppfyller de krav som kan ställas. Jag vet också att det t. ex. har gjorts begränsningar i nätstorlek, men det finns fiskar som man använder andra typer av nät för. Detta gör att det blir mycket svårt med anpassningen i stadgan.

Det är helt klart att beståndet av röding har minskat katastrofalt, och det är helt klart att det har gjorts en sådan här genomgripande utredning för ett antal år sedan. Varför skall man då inte, när förhållandena nu är så alarmerande, kunna ta ett litet djupare tag i dessa frågor än att enbart fastställa en ny fiskestadga?

Anf. 160 JENS ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg säger att jag sitter med i den referensgrupp som skall utreda laxfrågan, och det gör kanske att jag är orolig för vad som håller på att hända. När man möter människorna uppe i trakterna vid Norrlandsälvarna och ser vad för slags fiske som pågår, både lagligt och olagligt, förstår man att det inte finns några möjligheter att reproducera lax däruppe. Man kan anknyta till havsfisket, men det svenska havsfisket är inte särskilt omfattande i dag. Vi fiskar 250–260 ton årligen till havs. Av det fiskar vi 125 ton i sovjetisk zon, 90 ton i polsk zon och 30, 40 eller 50 ton i den svenska ekonomiska zonen i Östersjön. Det är därför jag menar att det måste till omedelbara åtgärder. Trots att utredningen pågår måste man redan nu ingripa. Det är därför vi fogat denna reservation till betänkandet.

När det gäller den förkortade fredningstiden för lax är det precis som jag sagt, nämligen att när man inte kan komma överens i Warszawa bestraffar man de svenska havsfiskarna med att låta dem ligga ute i mörker och kyla i stället för att kunna fiska på hösten när vädret är drägligt. Detta har gjort sig synnerligen märkbart under innevarande år. Detta drabbar i hög grad yrkesfisket, och det är yrkesfisket som det är angeläget att slå vakt om.

Jag tror heller inte att vi någonsin kan komma överens om en reglering av laxfisket i Östersjön och knappast om något annat fiske i Östersjön heller. Om man kommer överens är det nämligen kutym att de flesta länder fiskar så mycket de orkar och hinner, innan de avbryter sitt fiske. Man överfiskar

ganska grovt även på de arter som det träffats överenskommelse om i Östersjökommissionen.

När det gäller 2:10-medlen och en fördelning av fiskevårdsavgiften menar Håkan Strömberg att det innebär försämringar. Men det gör det inte om man fördelar fiskevårdsavgiften. Det skulle i stället innebära förbättringar och ge möjligheter till övervakning av det olagliga fiske som pågår på många platser.

När det gäller trålfiskets avslutande säger Håkan Strömberg att det här föreligger en moderatmotion. Det är emellertid tre partier som står bakom denna motion. Håkan Strömberg säger att vi anser att trålfisket skall anses avslutat när trålen hissas ombord. Det står inte så i motionen, utan vi säger att fisket skall "anses avslutat när trålbord eller tyngder är upphissade i trålgalgen". Därefter kommer bärgningen av fångsten, och den kan ta flera timmar. Under tiden kan man driva många sjömil. Det är inte rimligt och rättvist att man när man ligger manöverfärdig och driver över en gräns skall bestraffas. Det är ungefär som om Håkan Strömberg skulle bli straffad när han får motorstopp på ett ställe där han inte har rätt att parkera. Det överensstämmer inte med svensk lag och rätt att döma på det sättet. Man har dömt från felaktiga utgångspunkter.

Sedan är det inte sydkustsfiskarna som har sagt att fiskeristyrelsens utsago är riktig, utan det är Skånes fiskareförbund. Jag har en viss förståelse för att man där kan vara litet sur, eftersom det pågått tjuvfiske där nere. Sådana där saker kan man göra när man är på litet dåligt humör. Men det är inte någon stor del av svenskt fiske som står bakom detta, utan det är en liten del som av någon anledning inte är tillfreds med sakernas tillstånd.

Anf. 161 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag sade för en liten stund sedan att frågan om handredskapsfisket i Östersjön har blivit en av socialdemokraternas prestigefrågor, en fråga som till varje pris måste drivas. I detta fall tycker jag att priset är ovanligt högt. Vilket pris som helst är i detta fall för högt. Håkan Strömberg, eftersom ingen förmån för fritidsfisket kan vinnas med denna åtgärd. Dessutom skadar man de facto det fiskevårdsarbete som skulle kunna äga rum om vi finge låta den fiskevårdsområdesbildning som riksdagen ändå har beslutat om komma till verkställighet.

Ni har tydligen mycket bråttom med att bli av med pengar till ingen nytta, samtidigt som ni lägger fram en besparingsproposition, något som är fullt riktigt. Varför vidta sådana här fullkomligt obegripliga åtgärder?

Vi kan, Håkan Strömberg, använda svenska statens pengar på ett vettigare sätt. Stöd den fiskevårdsområdesbildning som riksdagen beslutat och låt denna komma till stånd. Då har vi gjort en bra insats för fiskevården. Vi har inte trängt oss på vattenägarna, och vi har gett fritidsfiskarna de vatten de behöver.

Ett par ord om den militära verksamheten vid Vättern. Den översyn som utskottsmajoriteten nu vill begära hos regeringen genom ett tillkännagivande sker de facto kontinuerligt i den ständigt pågående översynen av umgängesbestämmelserna för militär verksamhet gentemot fiske och fritidsliv på

Nr 31

**Onsdagen den
23 november 1983**

Fiske

Vättern. Det är alltså ingenting märkvärdigt som ni yrkar på. Jag vill nog, herr talman, snarare betrakta detta som den yttersta skillnaden mellan socialdemokratiska motioner och andra motioner. Här vill majoriteten i utskottet tillgodose partivännernas önskemål genom att hemställa att riksdagen skall göra ett tillkännagivande. Men i sak har man inte tillfört någonting vettigt i denna fråga.

Samtidigt vill jag gärna säga att jag undrar om det är Skaraborgs socialdemokraters mening att med denna typ av åtgärd ge dem en vink som letar efter lämpliga förband att lägga ned. De förband som har besvär med sina övningsplatser kommer nämligen i första hand. Om det är en nedläggning som ni nu vill medverka till tycker jag att ni är ovanligt illa ute.

Vi har avgett vår reservation från den utgångspunkten att ert uttalande beträffande riktlinjerna för olika intressen i Vättern inte gagnar fisket. Det gagnar egentligen ingenting. Det är helt enkelt bara ett inlägg i debatten om ett förband vars övningsmark blir trängre och trängre. Det leder till nedläggning. Det tycker vi är synd när det gäller Skaraborgsförbundet vid Vättern.

Anf. 162 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Vi har, Lars Ernestam, en aktiv regering. Det pågår en hel del arbete som under några år har legat still i kanslihuset. Jag tycker att vi skall sätta värde på att regeringen jobbar med frågor som är angelägna.

När det gäller förslaget till fiskestadga för Vättern har diskussionen visat att både yrkesfiskare och fritidsfiskare anser stadgan vara för restriktiv. Jag har inte uppfattat att Lars Ernestam vill ha mindre restriktiva bestämmelser, tvärtom. Om Lars Ernestam hade följt med i den diskussion som har förts om Vättern och framför allt rödingsfisket, skulle han ha insett att han inte ens borde ha skrivit sin reservation.

Jens Eriksson kräver restriktivare bestämmelser, framför allt när det gäller fångstfällorna i Norrlandsälvarna. Utredningen och referensgruppen behöver inte hålla på till i april nästa år. Kom så fort som möjligt med anvisningar om hur laxen bör skyddas! Vi kommer inte att ligga på ett sådant förslag, utan är beredda att diskutera det så snart vi får det. Tidpunkten april 1984 har nämnts, men det finns ingen anledning att vänta till dess om ni har så mycket underlag i utredningsarbetet. April 1984 har angetts som sista datum, men kom redan nu, så får vi titta på förslaget och försöka vidta de nödvändiga åtgärderna.

Jens Eriksson tog också upp frågan om fiskeavgiftsmedlen och fiskevårdsåtgärder. När vi fattade beslutet om en ny vattenlag och ökade avgiftsmedlen gick Jens Eriksson emot det förslaget. Han tyckte att det var för restriktivt. Nu vill Jens Eriksson fördela de pengar som vattenlagens bestämmelse om fiskeavgiftsmedel inbringar, men de räcker inte. Det utgår statsmedel till både fiskevården och forskningen. En fördelning på 50–50 skulle därför inte gagna den verksamhet som Jens Eriksson är ute efter att främja.

När det gäller trålfisket spelar det, Jens Eriksson, ingen roll var vi drar gränserna. Man har här ändå lyssnat på Skånes fiskareförbund, som har de

kanske svåraste förhållandena i fråga om gränsdragning. Det går inte, Jens Eriksson, att nonchalera en grupp som i detta sammanhang verkligen är svårt utsatt. Därför vill jag vidhålla yrkandet om avslag på den motionen.

Möjligheten att bilda fiskevårdsområden har, Arne Andersson i Ljung, funnits ett antal år. Men det har inte hänt någonting på detta område, trots att riksdagen har uttalat sig för en sådan inriktning. Ett friare handredskapsfiske efter våra kuster och i de stora sjöarna innebär inte att fiskevården försämras. Man har via resp. länsstyrelse möjlighet att lägga in fredningsområden där man anser att fisket behöver skyddas. Det finns ingen som helst anledning att peka på att ett friare handredskapsfiske skulle innebära en försämring för fiskets utveckling. Precis samma bestämmelse kan åberopas, bara det finns ett underlag. Och fiskenämnderna i de olika länen har ett mycket bra underlag för att utveckla fisket.

Anf. 163 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Det som framkommit i den här debatten och i många andra debatter är att det just nu ligger oerhört många ärenden i regeringskansliet som inte blir färdigbehandlade. Från oppositionen finner vi det mycket anmärkningsvärt att socialdemokraterna inte i någon fråga vill skynda på hanteringen. Jag har inte suttit i riksdagen så länge att jag kan uttala mig, men vi hörde nyss av förre jordbruksministern att socialdemokraterna bara för ett par år sedan i fråga efter fråga framförde ståndpunkten att riksdagen skulle göra tillkännagivanden. Om vi nu på någon enda punkt vill att riksdagen skall skynda på regeringen, bör väl inte detta vara något att förvåna sig över utan i stället betraktas som rimligt.

Jag är ganska väl insatt i frågan om rödingbeståndet, och det faktiska förhållandet är att fiskbeståndet som sådant har minskat katastrofalt. Det frågeställningen gäller är hur vi skall kunna öka fiskebeståndet. För att man skall kunna lösa den frågan är inte den nya fiskestadgan tillräcklig.

Anf. 164 JENS ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg säger: Kom med förslag så fort som möjligt! Ja, Håkan Strömberg, på riksdagens bord ligger redan i dag förslag i form av reservationer. I dem säger vi att vi vill att man skall vidta åtgärder så att det blir förbättringar. Om vi får bifall till dessa reservationer har vi kommit en bit på väg. Sedan får vi lägga fram ytterligare förslag om fredningen och bevarandet av laxstammarna. Men det är litet svårt, för här står olika intressen emot varandra. Å ena sidan har vi fritids- och sportfisket, och å den andra yrkesfisket. Utöver dessa två kategorier som fiskar inom lagens ram förekommer det ett stort olaga fiske.

Jag sade nej till en ökning av fiskevårdsavgifterna, men jag skiljer på att öka och att fördela. Att fördela avgifterna är en sak, men att öka dem är en helt annan. Jag säger ja till att ändra fördelningen av avgifterna, eftersom vi med dessa medel skulle kunna göra oändligt mycket mer för laxbeståndet än vad som är möjligt med den fördelning som tillämpas i dag.

När det gäller frågan om när trälfisket skall anses avslutat säger Håkan

Strömberg att det inte spelar någon roll var man drar gränserna. Men det spelar en oerhört stor roll. Det gäller att dra gränserna så att man kan skilja på den som förbryter sig mot lagen och den som utan egen förskyllan driver över en gräns. Den senare hamnar i en situation varöver han icke råder. Han har inte rätt att dumpa sillen, eftersom det råder förbud mot att dumpa i Östersjön, och han får inte lov att bärga sillen innanför gränsen. Här har sagts att man kan ringa kustbevakningen. Men man kan inte ringa till kustbevakningen och säga att man håller på att driva över gränsen, för då anmäler man ju sig själv. För att inte begå tjänstefel måste man på kustbevakningen i sådant fall sätta fast personen i fråga.

Det är alltså en olycklig situation som råder på det här området. Skåne har inte de svåraste förhållandena i det avseendet, och det är olyckligt att Skånes fiskareförbund har ingivit sin skrivelse. Jag beklagar att så har skett, för det visar att det finns en splittring inom kåren som inte är bra. Men påståendet att man skall betrakta fisket som avslutat efter det att fångsten har bärgats är inte relevant. Ingen fiskare resonerar på det sättet.

Anf. 165 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg påstår att det har gått många år under vilka fiskevårdsområdesbildning har kunnat ske, utan att det hänt särskilt mycket. Det är fullt möjligt att detta inte har gått i den takt som man haft anledning att önska, men om det är så, då undrar jag, Håkan Strömberg: Varför var våra partier överens om att fastställa ett årtal, 1985, fram till vilket fiskevårdsområdesbildning skulle ske i de aktuella vattnen? Jo, därför att riksdagen åstundade att få fiskevårdsområdesbildning och ville sätta tryck på vattenägarna. Det jag påtalar är att regeringen nu sätter sig över detta och försöker få igenom ett annat förslag, som omintetgör det som eljest är bra med fiskevårdsområdesbildning. Motivet för denna försvinner med er åtgärd. Det är detta jag kritiserar.

Anf. 166 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Visst vill vi skynda på regeringen, Lars Ernestam! Men Lars Ernestam erkände ju själv att det är så mycket som pågår på det här området, och regeringen borde då kunna få någon rimlig chans att arbeta med förslagen.

Det är bra att ni lägger fram förslag, Jens Eriksson. Men med den upplysning vi nu fick av Jens Eriksson är det ju ännu mindre anledning att bifalla hans reservation när det gäller skyddet av laxfisket. Om ett förslag ligger på riksdagens bord i dag, då borde ju regeringen få åtminstone några dagar på sig att bearbeta det förslaget för att sedan återkomma till riksdagen. Jag tycker inte att det då finns någon som helst anledning att försöka påskynda det arbetet. Någon dag borde som sagt även den socialdemokratiska regeringen kunna få på sig för att undersöka de här frågorna.

Låt mig sedan gå tillbaka till frågan om Östersjöaxen. När inte den svenska yrkeskåren av fiskare kan enas om olika saker är det självfallet svårt att ena denna fiskarkår med andra länders fiskare. Det är därför som vi har så

stora problem när det gäller Östersjöfisket. Skulle vi släppa efter på de överenskommelser som träffats, skulle problemen förvärras. När det gäller laxfisket i Östersjön har man lyckats få en förlängd fredningssäsong, men när det gäller andra begränsningar har man inte lyckats nå resultat. Låt oss därför behålla denna fredningstid tills vi kan nå andra överenskommelser som kan vara bättre. Också jag har erkänt att det naturligtvis inte är bra att man får fiska till en senare tidpunkt på hösten, men vi måste som sagt vidta de åtgärder som är möjliga att vidta för att freda laxen i Östersjön. Detta är ett mycket allvarligt problem – det vill jag också erkänna.

När det gäller fiskevårdsområdena, Arne Andersson i Ljung, finns det faktiskt sjöar i det här landet där det föreligger mycket stort behov av fiskevårdsområden. Arbetet på att bilda fiskevårdsområden behöver alltså inte stanna upp, därför att vi vill ha fritt handredskapsfiske utefter södra ostkusten och i de fyra stora sjöarna. Det finns så många andra stora vatten som vi inte här har berört, där man verkligen kan gå in och starta fiskevårdsområden för att få ett friare och bättre fiske.

Anf. 167 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Vättern är en unik sjö i många sammanhang. Den har stor betydelse för yrkesfiske, fritidsfiske, båtliv och rörligt friluftsliv i allmänhet.

Vätterns vatten är allmänt erkänt som ett av de bästa i Sverige och utnyttjas som färskvatten av många kommuner runt sjön och för flera av Skaraborgs läns inlandskommuner. Bl. a. Skövde tar sitt färskvatten genom en ca fyra mil lång ledning från Vättern.

Stora delar av Vätterns vattenområde norr om Visingsö är emellertid riskområde för militära övningar och övningsskjutningar i betydande omfattning. Detta medför att sjön tillförs vissa metaller, sprängämnen och pyrotekniska satser av olika slag. Det handlar främst om järn- och kopparlegeringar, krom, mangan och nickel.

I motionen 1982/83:1987, som behandlas i jordbruksutskottets betänkande nr 4, har vi motionärer konstaterat att någon samlad utredning om hur den militära verksamheten påverkar Vätterns vattenmiljö i dess helhet inte har gjorts. Vi motionärer har därför ansett det nödvändigt att man snarast får till stånd en samlad bedömning av bl. a. de militära övningarnas betydelse för miljön i och omkring Vättern.

Jordbruksutskottet konstaterar överst på s. 8 i betänkandet nr 4 att de militära övningarna är förlagda till allmänt vatten och att fiskare som lider skada och intrång i sin yrkesutövning till följd av skjutningarna kan erhålla ersättning enligt en särskild kungörelse.

Detta är, herr talman, utan tvivel ett framsteg. För min del anser jag emellertid att det är bättre att fiskarna kan få fisk i sina nät än ersättning av militära medel för utebliven fisk. Detta är en uppfattning som jag vet att både fritidsfiskare och yrkesfiskare runt Vättern delar med mig och mina medmotionärer. Därför är det med största tillfredsställelse jag nu konstaterar att en klar majoritet av jordbruksutskottets ledamöter ställt sig bakom

vårt krav i motionen om fastare riktlinjer för de olika intressen som i dag utnyttjar Vättern.

Utskottet säger följande:

”Utskottet ansluter sig till den bedömning som görs i motion 1982/83:1987, att militären naturligtvis måste få möjlighet att övnings skjuta i rimlig omfattning men att detta måste ske med stort hänsynstagande till andra intressen och till ett rimligt skydd för natur och miljö. Enligt utskottets uppfattning är det vidare angeläget att regler fastställs för den militära verksamhetens tillåtlighet inom rimliga gränser med hänsyn till de olika civila intressena för sjöns utnyttjande och till sjömiljön. Det torde närmast vara regeringens sak att pröva i vilken form ett regelsystem i förevarande avseende bör gälla. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.”

Herr talman! Detta är ett utomordentligt starkt uttalande från en stor majoritet i jordbruksutskottet, och det är av stort miljöpolitiskt värde för en av landets värdefullaste naturtillgångar, nämligen sjön Vättern. Nu konstaterar jag med djupt beklagande att moderaterna i jordbruksutskottet av något slags överdrivet militärpolitiskt nit har ansett sig tvingade att reservera sig mot det här uttalandet. Jag ryckte till när Arne Andersson i Ljung alldeles nyss påstod att detta skulle medföra nedläggning av förband i Skaraborgs län. Vilka förband, Arne Andersson i Ljung, skulle läggas ned, om man anser att även militären skall ta miljöpolitiska hänsyn? Jag kan försäkra moderaterna här i kammaren, inte minst dem som sitter på Skaraborgsbänken, att det inte kommer att uppfattas positivt av stora grupper som har intresse för miljöfrågorna när det gäller Vättern om ni röstar för reservationen. Följaktligen yrkar jag, herr talman, bifall till mom. 9 i hemställan i jordbruksutskottets betänkande nr 9 och alltså avslag på den moderata reservationen nr 7.

Anf. 168 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag vill göra kammaren uppmärksam på den avancerade debatteknik som vi har här i kammaren numera. Replikerna till Paul Janssons anförande var tydligen redan lämnade. Jag vill inte utveckla detta närmare utan bara korrigerar vad han inte fattat av replikerna, nämligen att jag aldrig har sagt att de förband som använder Vättern som övningsfält behöver läggas ned. Jag sade i stället att de indikationer på förbandsnedläggning som kan komma gäller förband som har det besvärligt när det gäller övningsområden. Socialdemokraterna har då i händelse av att ytterligare förband måste läggas ned gjort en sådan indikation. Socialdemokraterna får väl själva ta ansvaret för den dumheten.

Jag kunde inte underlåta att notera Paul Janssons patetiska varning till Skaraborgsmoderaterna att inte rösta på reservationen. ”för den tycker vi inte om hemma”. Paul Jansson, ”hemma”, är vi socialdemokrater allihopa ”hemma”? Tycker Paul Jansson i princip illa om moderata inlägg och moderata motioner, eller vad har Paul Jansson för mandat att tala om vad vi tycker hemma i Skaraborg?

Anf. 169 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Jag vet inte hur mycket kunskap Arne Andersson i Ljung har om fiske och hur många sjöar han har hemma i Ljung. Men jag vet att vi socialdemokrater på Skaraborgsbänken har besökt Vätternområdet åtskilliga gånger under de senaste åren och haft ingående samtal med yrkesfiskare, fritidsfiskare och andra personer med miljö- och fritidsintressen. Vi har även haft samtal med de militära myndigheterna beträffande de här problemen. Då har vi fått klart för oss att militären bör ta rimliga miljöhänsyn i en sådan viktig fråga som just Vätternfrågan. Det anser också militären, och jag hoppas att det skall gå att få fram en samlad bedömning.

Jag har inte sagt att vi socialdemokrater bestämmer. Det är tyvärr en borgerlig majoritet i Skaraborgs län, men vi håller på att knappa in på den majoriteten, och håller moderaterna på att göra dumhet efter dumhet i miljöpolitiska frågor, är jag ganska övertygad om att moderata samlingspartiet kommer att bli mycket mindre i Skaraborgs län i fortsättningen, bl. a. med hjälp av de insatser som Arne Andersson i Ljung gör här i kammaren. Jag tror att det finns anledning för Arne Ljung att tänka sig för när han gör sina utfall i de här sammanhangen.

Anf. 170 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Det är mycket förbistring när det gäller grannlän, men Paul Jansson och jag kan väl ändå träffas och tala om för varandra vad vi heter. Och så kan vi prata om de här fiskefrågorna och övningsfrågorna vid samma tillfälle och sedan återkomma till kammaren med den debatten.

Anf. 171 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Förlåt, Arne Andersson i Ljung! Var namnet rätt nu?

I vår motion säger vi ordagrant: "I klarhetens tecken finns det anledning att framhålla att militären naturligtvis måste få möjlighet att övningskjuta i rimlig omfattning. Men detta måste då ske med hänsynstagande till andra intressen och ett rimligt skydd för natur och miljö."

Sedan säger vi – och det är viktigt: "Att i fredstid riskera oreparabla skador på Vätterns vattenmiljö på grund av militär verksamhet är oacceptabelt."

Det är ett uttalande som vi anser vara viktigt, för vi skall spara även på det militära området – och då skall vi inte i onödan ösa ut skrot i Vättern som riskerar miljön för fiskare och andra som har intresse av en god miljö i den sjön.

Den uppfattningen har vi uttalat ganska klart i varje fall från socialdemokraterna i Skaraborgs län. Om moderaterna sedan är så dumma att de inte accepterar en sådan ståndpunkt, då får de skylla sig själva, och det kommer att visa sig i kommande val.

Anf. 172 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Om vi ser på de fiskare som utnyttjar Vättern kan vi notera 37 yrkesfiskare, 1 800 registrerade fritidsfiskare och 3 000–4 000 icke registrerade fritidsfiskare. Det är klart att det skall till ett bra fiskebestånd för att det

skall hålla för ett sådant tryck. Sedan kan man alltid ta fram militärerna som ett skäl till att fisken försvinner.

Jag tror inte att moderaterna har kommit med den här reservationen av överdrivet politiskt nit. Däremot tror jag att Paul Jansson har ett överdrivet politiskt nit. Jag tror att han överdriver alldeles för mycket när han tar fram betydelsen av de militära övningar som pågår. Frågan om militära övningar är en viktig fråga. Vi har från fiskets sida ett gott samarbete med militären när det gäller deras övningar. På västkusten har vi minsvepningar, man måste göra sprängningar osv. Det finns mycket som man måste göra i fredstid för att i ofredstider kunna klara sina uppgifter.

Ingen vill väl i dag rekommendera att det utövas mer militär verksamhet än vad som är nödvändigt, och jag förutsätter att militären är kapabel att avgöra hur mycket man behöver öva i de olika områdena. Jag tycker också att vi är eniga med försvarsministern. Han säger att det är nödvändigt att ha dessa övningar – man kan inte flytta dem från Vättern utan oerhört stora kostnader. Därför tycker jag att vi har stöd för vår reservation hos försvarsministern.

Anf. 173 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Detta skall bli mitt sista inlägg i den här debatten.

Först och främst kan jag gratulera Jens Eriksson till att han inte är ordförande för Vätternfiskarna – då skulle han sitta mycket trångt.

Vi har inte sagt att militären skall bort från Vättern. Jag upprepar: Vilket förband är i farozonen om vi anser att militären med sina skjutningar bör ta större miljöhänsyn? Det var detta som framskytmade i Arne Anderssons resonemang tidigare.

Vi har bara sagt att vi skall utreda alla intressen som utövas när det gäller Vättern. Det gäller inte bara militären utan fritidsfisket, yrkesfisket och det rörliga friluftslivet. Det är en sådan avvägning som vi vill ha till stånd med den här översynen, och det är vi är tacksamma för att majoriteten i jordbruksutskottet ställt sig bakom.

Anf. 174 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag kan då upplysa Paul Jansson om att jag är ordförande i Sveriges fiskares riksförbund, och där ingår också Vätternfiskarna. Jag tror mycket väl att vi kan träffa överenskommelser med militären. Vi har tidigare haft överenskommelse med militären när det gäller Vättern, och det skall vi kunna få i framtiden också, så att vi kan ha ett bra samarbete. Om ingen annan förstår värdet av att ha beredskap och militär gör fiskarna det i allmänhet, därför att de har upplevt vad det vill säga att råka i besvärliga situationer i krig och annat. Jag tror att det inte är något problem att komma överens med Vätternfiskarna i det fallet.

Anf. 175 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få återkomma en gång till.

Jag är medveten om den dignitet i ordförandeskap som Jens Eriksson har.

Men det finns en särskild fiskarorganisation för Vättern, och den har en särskild ordförande för just de lokala intressena. Jag är övertygad om att genom det ställningstagande Jens Eriksson har gjort i den här frågan kommer han inte att bli vald till ordförande för Vätterns yrkesfiskare.

Nr 31

Onsdagen den
23 november 1983

Anf. 176 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag kommer inte att ställa upp där heller.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av jordbruksutskottets betänkande 6.)

Anf. 177 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera jordbruksutskottets betänkande 6 om stöd till inhemsk ull- och linproduktion.

*Stöd till inhemsk
ull- och linproduk-
tion*

Stöd till inhemsk ull- och linproduktion

Anf. 178 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas stödet till inhemsk ull- och linproduktion. De naturfibrer det här handlar om är fibrer som en gång i tiden var en livsnödvändighet för oss. Men efterhand som utvecklingen har gått framåt och vi har fått andra material – bomull och kanske framför allt syntetiska material – har betydelsen minskat. Det är något som vi i dag tycker är allvarligt, för de här naturprodukterna ger en annan känsla och har ett litet större värde än de syntetiska fibrerna. De kan i och för sig vara bra, men har inte samma användningsområde som naturfibrerna.

När det gäller ullen har vi en produktion, men den är för liten. Framför allt har vi för dåliga möjligheter att ta hand om ullen. Men den erfarenhet jag har av de stickerier som finns i min hemtrakt är att stickade ullprodukter i dag är en mycket exklusiv vara. Det går utmärkt lätt att sälja dem. Vi skulle kunna sysselsätta betydligt fler människor inom detta område om vi hade tillräckligt med råvara.

Beträffande linet är vår situation ännu mycket sämre. Vi har knappast någon produktion alls i dag. Det är viktigt att vi tar till vara de små rester som finns så att vi kan behålla en svensk linproduktion. Det är hög tid att vi gör någonting. I den motion som Birgitta Hambraeus och Gunhild Bolander har skrivit tar de upp det här problemet och ber att riksdagen skall göra ett uttalande för att få till stånd ett stöd till lin- och ullproduktion.

Utskottet skriver i sitt betänkande att en hel del saker har gjorts. Den redovisningen är egentligen mycket positiv. Man vill gärna ha både lin och ull, och utskottet har förhoppningar om att saker och ting skall göras. Men det är förhoppningar som vi har haft ganska länge. Vi tycker från centerpartiets sida att det inte räcker att bara hoppas på att något skall hända och att vara nöjd med att det här och där finns positiva uttalanden. Nu måste

Onsdagen den
23 november 1983

*Stöd till inhemsk
ull- och linproduk-
tion*

vi göra någonting. Och då tycker vi att det är rimligt att man, som motionärerna har sagt, utreder möjligheten att ge ett statligt stöd till den här produktionen. Nämnden för hemslöjdsfrågor och Riksförbundet för hembygdsvärd har aktiverat sig i frågan, och det tycker vi är väldigt bra. Men det räcker inte. Man måste också ha ett stöd från samhället.

Vi har ett praktiskt exempel här i kammaren på vad man kan åstadkomma med de här produkterna. Den vävnad som pryder kammaren är en produkt av ull och linfober. Den är gjord av konstnären Elisabeth Hasselberg-Olsson, och man har, enligt en artikel som jag läst, samlat in lin från olika delar av landet för att kunna göra en inhemsk vara. Det bör vi vara mycket tacksamma för, men samtidigt kan vi konstatera att det är synd att det skall vara så ont om svenskt lin att man måste göra på detta sätt.

Jag tror att linodling skulle vara ett mycket behagligt inslag i den svenska naturen samtidigt som den skulle kunna ge meningsfull sysselsättning åt en hel del människor.

Den artikel jag talar om slutar med att man kunde börja med en motion om att lintillverkningen i Sverige skall tas upp igen. – Den motionen ligger på riksdagens bord i dag, och vi har från centerpartiets sida reserverat oss till förmån för den motionen. Jag vill härmed också yrka bifall till reservationen.

Anf. 179 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! I den motion vi nu behandlar, som tas upp i jordbruksutskottets betänkande nr 6, begär motionärerna utredning och förslag om stöd för inhemsk ull- och linproduktion.

Riksdagen har vid flera tillfällen behandlat motioner om produktionen av ull och fiberväxter, av vilka lin är en. Utskottet har tidigare liksom nu visat en allmänt positiv inställning till behovet av inhemsk ull- och linproduktion. Riksdagen har tidigare framhållit att regeringen och berörda myndigheter och organisationer har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga.

Det har tidigare ansetts att ett sätt att trygga en fortsatt inhemsk linodling kan vara att växtförädlingsnämnden ägnar frågan uppmärksamhet inom ramen för sin verksamhet. Det kan fortfarande anses giltigt.

Även näringsutskottet har för några år sedan behandlat frågan och då ansett att det ligger ett värde i att ha produktion av ull och fiberväxter kvar inom landet. Frågan om utarbetande av ett program för sådan inhemsk produktion har hänskjutits till den 1981 inrättade nämnden för hemslöjdsfrågor.

Utskottets majoritet är medveten om att det finns ett ökat intresse för linodling, och jag tycker också att det är positivt. Det är bra att det finns intresse för inhemsk produktion och vidarebearbetning av ull och lin, och jag tycker att vi från riksdagen bör ge de organ som arbetar med dessa frågor ett moraliskt stöd.

Sedan riksdagen senast hade dessa frågor till behandling har också glesbygdsdelegationen visat sitt intresse och bl. a. gett ekonomiskt stöd till en konferens om linodling.

Industridepartementets glesbygdsdelegation följer frågan liksom näm-

den för hemslöjdsfrågor. Nämnden håller på att organisera uppföljningen av beslut från nämnda konferens för att uppnå förbättrade möjligheter för linodling och linhantering inom landet och skall också undersöka möjligheterna att utnyttja svensk ull i textilproduktionen.

Med den positiva syn som utskottsmajoriteten visar i frågan anser vi att man bör avvakta resultatet av redan pågående arbete. Det är en bättre väg än att tillsätta utredningar.

Jag vill med detta anförande, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Nr 31

Onsdagen den
23 november 1983

---

*Stöd till inhemsk
ull- och linproduk-
tion*

Anf. 180 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag glömde i mitt inledningsanförande att säga att det inte är bara centerpartiet som står bakom reservationen. Också folkpartiet gör det. Därmed har jag rättat till det.

Ove Karlsson gör samma sak i sitt inlägg som utskottet gjort i sin skrivning: är allmänt positiv och uttalar förhoppningar om att en rad andra skall göra någonting men avstår från att själv göra någonting. Det tycker jag är ett dåligt sätt att vara det moraliska stöd som Ove Karlsson säger att vi i riksdagen bör vara. Man måste gå in och aktivt medverka för att få i gång den här verksamheten igen, om vi skall nå de resultat som jag tycker det är rimligt att vi når.

Anf. 181 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Som framgått av både Lennart Brunanders anförande och utskottskrivningen är det mycket litet som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna åt. Det handlar egentligen om hur man på ett enkelt sätt skall nå ett resultat. Jag anser att man når ett resultat bättre på det sätt som utskottet föreslår än genom att tillsätta en utredning. Med den skrivning som här har redovisats måste man anse att motionens syfte är i stort sett tillgodosett.

Anf. 182 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Det är som Ove Karlsson säger – skillnaden är inte så förfärligt stor. Men det är ändå den som avgör om man skall få framgång eller om man inte skall få någonting gjort.

Överläggningen var härmed avslutad.

Jordbruksutskottets betänkande 1

Mom. 4 (besvärsmått i miljöskyddsärenden)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 14 för reservation 1 av Berit Edvardsson.

Mom. 6 (naturresurs- och miljöpolitik i övrigt)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 45 för reservation 2 av Einar Larsson och Kerstin Andersson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 2

Mom. 1 b (svavelreningen vid koleldning)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 58 för reservation 1 av Einar Larsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (svavelrening vid oljeeldning)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 14 för reservation 2 av Berit Edvardsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 a (skydd av grundvattnet)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 14 för reservation 3 av Berit Edvardsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6 (utredning om försurningens långsiktiga konsekvenser)

Utskottets hemställan bifölls med 222 röster mot 80 för reservation 4 av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 3

Mom. 1 (åtgärdsprogram för att minska luftföroreningarna från motorfordon)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 14 för reservation 1 av Berit Edvardsson.

Mom. 2 (blyfri regularbensin)

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 62 för reservation 2 av Einar Larsson m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (samarbete med EG)

Utskottets hemställan bifölls med 221 röster mot 79 för reservation 3 av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Mom. 5 (skifferförbränning)

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 47 för reservation 4 av Einar Larsson och Kerstin Andersson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 4

Mom. 1 (reproduktionen av lax)

Utskottets hemställan bifölls med 211 röster mot 87 för reservation 1 av Arne Andersson i Ljung m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (användningen av fiskeavgiftsmedlen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 2 av Arne Andersson i Ljung m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 3 (fredningssäsongen för laxen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Arne Andersson i Ljung m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 5 (trålfiske)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 139 för reservation 4 av Einar Larsson m. fl.

Mom. 7 (fritt handredskapsfiske)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 5 av Einar Larsson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 8 (storrödingen i Vättern)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 66 för reservation 6 av Einar Larsson m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (riktlinjer för olika intressen i Vättern)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 7 av Arne Andersson i Ljung m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 10 (vattenbruk)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 8 av Lars Ernestam, bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 6

Utskottets hemställan bifölls med 230 röster mot 68 för reservationen av Einar Larsson m. fl.

Talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

30 § Strukturrationaliseringen inom jordbruket och skogsbruket

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1983/84:5 om strukturrationaliseringen inom jordbruket och skogsbruket.

Anf. 183 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! I detta betänkande har jordbruksutskottet behandlat några motioner om strukturrationaliseringen inom jord- och skogsbruket. I avvaktan på det kommittéarbete som nu skall avslutas om strukturrationaliseringen har utskottet enats om en skrivning som innebär att riksdagen lämnar bl. a. den moderata motionen 1439 utan ytterligare åtgärd. Vi har för den skull nöjt oss med att till utskottsbetänkandet lämna ett särskilt yttrande, där vi försöker markera den vikt vi fäster vid de frågor vi framfört i motionen.

Vår ståndpunkt i sakfrågan går ut på att det är fullt legitimt att vara liten markägare. Detta betyder inte att vi motsätter oss att omarrondering förekommer i de delar av landet där ägarspridningen är sådan att även mycket små enheter har sin mark fördelad på många markskiften. Varje förändring i dessa områden ökar självfallet ägarnas möjlighet till ett bättre nyttjande av sin tillgång.

Vi har däremot motsatt oss att alltför stora arealer sätts som minimigränser för att efter omarronderingen få bilda egen fastighet. De arealgränser som förekommit har varit 40–50 hektar och utgör enligt vårt förmenande en godtyckligt vald gränsdragning för minsta fastighetsbildning. Således kan det knappast sägas att om fastigheten utgörs av skogsmark utgör den ett underlag för en brukares försörjning. Vem har för resten bestämt att en fastighet skall ge sin ägare full försörjning? Vi anser som sagt att det är fullt legitimt att även vara ägare till ett mindre markskifte, utan att det ens skall ifrågasättas att han för den skull bör ingå i en gemensamhetsskog.

Debatten i denna fråga har just i dag, mer än vad som kunnat väntas, kommit i fokus, då vi genom TT fått veta att strukturutredningen avser att utöver en del andra rättskränkande åtgärder också lägga synpunkter på mindre fastigheters existensberättigande. Att det handlar om äganderätt har tydligen gått denna socialistiskt sinnade utredning förbi. Men till detta ber vi att få återkomma då förslagen blir föremål för behandling här i kammaren.

Herr talman! Jag har med detta velat markera den vikt vi moderater fäster vid ärendet men har nu inget yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

31 § Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1983/84:3 om anställningsskydd,
1983/84:4 om facklig verksamhet och
1983/84:5 om medbestämmandefrågor m. m.

Anf. 184 TALMANNEN:

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 3, 4 och 5 kommer att behandlas i tur och ordning, och voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså arbetsmarknadsutskottets betänkande 3 om anställningsskydd.

Nr 31

Onsdagen den
23 november 1983

Anställningsskydd

Anställningsskydd

Anf. 185 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Nu skall riksdagen alltså ta ställning till några motioner om anställningsskydd. Innan vi trycker på knapparna skall jag be att få säga några saker.

Det var i december 1973, dvs. för tio år sedan, som denna lag tillkom, och så gott som varje år sedan dess har motioner väckts med krav på ändringar i lagen. 1982 fick vi en ny anställningsskyddslag. Vi moderater har under flera år krävt ändringar, och det gör vi även i år. Låt mig först få komma med en fundering om namnet på lagen.

Anställningsskyddslagen – eller lagen om anställningsskydd, som rubriken är i lagboken – borde egentligen betyda att lagen ger den anställde ett garanterat skydd. Det tror nog också många. Men är det så i praktiken, i den hårda verkligheten? Nej, den som har arbetat eller arbetar i ett företag där det är kris eller man går mot en allvarlig kris vet att lagen enbart är ett slags buffert. Det är faktiskt viktigt att då och då notera detta. Det är viktigt att understryka att den enda verkliga anställningsgarantin kan erbjudas när man arbetar i ett företag som går med vinst. Ju bättre små och stora företag går, ju bättre AB Sverige går, desto tryggare blir anställningen, inte bara i den enskilda sektorn utan också i den offentliga sektorn. Att sedan lagen allmänt är bra som buffert skall också sägas.

Det är emellertid på några punkter som lagen bör ändras så att den blir bättre. I dag medger lagen att en löntagare anställs på grund av tillfällig arbetsanhopning i högst sex månader under en period av två år. Med detta vill man hindra missbruk, säger man. Vi moderater menar att det i praktiken blir en onödigt begränsning av möjligheterna att utnyttja anställningsformen. Därför menar vi att tvåårsbegränsningen bör tas bort.

Vi kräver också i vår motion 1636 att den nya lagbestämmelsen från 1982, om möjlighet till provanställning under sex månader, skall ta över de kollektivavtal som ger ett snävare utrymme för provanställning. Jag skall inte gå närmare in på den här frågan i dag och inte heller på turordningsbestämmelserna, som moderaterna Ewy Möller och Bertil Danielsson har motionerat om.

Om det är någonting som krävs i ett land som befinner sig i kris så är det flexibilitet, anpassning och rörlighet. Den nuvarande lagbestämmelsen är på denna punkt stelbent. Det kan vara ett livsvillkor för ett företag som befinner sig i kris att någon eller några nyckelpersoner får stanna i företaget.

Åtskilliga gånger har vi krävt att det bör klaras ut vad som egentligen menas med begreppet "saklig grund" för uppsägningar. Det kan gälla onykterhet i arbetet, det kan gälla stölder på en arbetsplats, samarbetsvårigheter etc. Genom domar i arbetsdomstolen har det i dag blivit så, att mycket allvarliga brister i en arbetstagares sätt att sköta sitt arbete nästan måste accepteras. Detta skapar stor irritation, inte minst bland arbetskamraterna, men det försämrar också arbetsmoralen. Därför bör förutsättningarna för uppsägningar utredas, och jag ber med detta att få yrka bifall till den moderata reservationen.

Jag ser på talarlistan att Sten Östlund skall delta i debatten. Sten Östlund vill minska arbetslösheten så mycket som möjligt – det vet jag. Jag förmodar att Sten Östlund också menar att en rörlig och flexibel arbetsmarknad ökar möjligheterna att få arbete. Stelbenta lag- och avtalsregler hindrar detta. Därför vill jag ställa frågan till Sten Östlund: Varför vill inte han och hans kamrater gå med på att göra arbetsmarknaden mer rörlig och flexibel, dvs. skapa förutsättningar för fler arbetstillfällen?

Anf. 186 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! När vi nu skall behandla anställningsskyddslagen, kommer den fadäs som inträffade redan vid dess införande att återupprepas. Arbetsköparna har alla möjligheter att permittera, och de anställda och deras fackliga organisationer har ingenting att sätta emot.

Det har gått många år sedan lagen först antogs. T. o. m. LO:s kongress 1976 reagerade emot lagen och krävde full lön från första dagen vid permittering.

Permitteringsinstitutet har de senaste åren utnyttjats ganska flitigt av arbetsköparna. Man har framför allt tillämpat förkortad arbetsvecka och alltså delat upp permitteringarna på korta enheter. Det är framför allt de stora företagen som tillämpar denna metod. Man anpassar permitteringarna helt efter produktionen och konjunktursvackorna. De stora företagen är inte beredda att ta något som helst ansvar när det verkligen kniper. I konjunktursvackor undandrar man sig på detta sätt kostnaderna för arbetskraften. Permitteringarna sker alltså på företagsekonomiska villkor. Det är därför som både fackföreningsrörelsen och vi i vpk enträget säger att permitteringsinstitutet som det ser ut i dag och därmed denna möjlighet för arbetsköparna måste avskaffas.

Lön från första dagen vid permittering är ett villkor. I dag gäller inte någon sådan regel. Det finns visserligen avtal som föreskriver att man under en viss del av de första permitteringsdagarna kan få lön från företaget, men en stor del av lönen för de första 14 dagarna eller övrig permitteringstid som uppgår till över 30 dagar per år bekostas av arbetslöshetskassorna. Det är naturligtvis en kostnad som egentligen till stor del drabbar också dem som permitteras.

Arbetsköparna utnyttjar alltså det här institutet, och därför föreslår vi återigen en lagstiftning som förbjuder detta.

Nu säger utskottet att det i regeringskansliet finns en beredningsgrupp som har fullt upp att göra. Den får det ena uppdraget efter det andra på

arbetslivsområdet. Något resultat har vi dock inte sett än. Samtidigt skall arbetsmarknadens parter återigen försöka lösa denna fråga. Med erfarenhet av tidigare avtalsförhandlingar och med vetskap om de ståndpunkter som parterna har kan jag säga att de inte lär kunna lösa den på ett sätt som tillfredsställer dem som drabbas av permitteringarna.

Det enda vettiga här är därför att man täpper till denna lucka i lagen och att riksdagen fastslår att full lön skall utgå från första permitteringsdagen.

Utskottet anser tydligen att vpk-motionen inte är till fyllest. Jag vill därför fråga utskottets majoritet: Vad är det som skall till ytterligare? Tänker man ta de initiativen? Om inte parterna träffar något avtal, kommer det då ett förslag? Är det ett löfte, eller skall – som vanligt – beredningsgruppen lastas på ytterligare ett uppdrag, så att ni kan hänvisa till den under den fortsatta socialdemokratiska regeringstiden? Är det den funktionen som denna beredningsgrupp skall ha, eller vad tänker man göra? Tänker man verkligen ingripa, eller är detta bara ett sätt att glida undan?

Vpk har ytterligare ett yrkande i reservationen 2. Det gäller att de som har deltid i första hand skall erbjudas heltidsanställning när ett företag skall utöka sin personalstyrka.

Utskottet har också behandlat en motion om luckor i lagen om anställningsskydd, LAS. Anställda som har blivit avskedade har förtur till anställning om produktionen vid företaget fortsätter. Nu händer det emellertid att en entreprenör tar över när ett företag lägger ned produktionen. I just den situationen – när en entreprenör tar över – gäller inte längre LAS. Då gäller inte den turordning och återanställningsrätt som LAS föreskriver. På detta sätt utnyttjar arbetsköparna möjligheten att gå förbi LAS, som därmed urholkas. Alf Wennerfors har därför alldeles rätt – LAS ger ingen garanti för arbete.

I den socialdemokratiska motionen 661 föreslås att paragraf 25 i LAS som reglerar företrädesrätten till återanställning, skall ses över, så att denna lucka täpps igen. Utskottet säger sig hysa sympati för den här socialdemokratiska motionen. Utskottet anser att den är mycket viktig och beklagar att lagen kan kringgås på detta sätt. Men samtidigt godkänner utskottet arbetsköparnas oinskränkta makt att bestämma över produktionens inriktning och omfattning.

Utskottet hänvisar också till medbestämmandelagen – det är med hjälp av den som arbetarna skall klara av det här problemet. Jag frågar mig: Var i medbestämmandelagen finns de instrument som de arbetande behöver för att komma åt de entreprenörer som tar över och kringgår turordningen? Det vill jag fråga utskottets talesman. Sympatin för dem som man i den första meningen ömkade är inte mycket värd om man egentligen inte vill göra en översyn för att hjälpa dem som blir avskedade och ställs på undantag av dessa entreprenörer.

Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna.

Anf. 187 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Jag hoppas att jag med mitt inlägg skall kunna ge svar på de frågor som har ställts. Däremot tror jag inte att talarna före mig blir nöjda.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 3 behandlas fem motioner från allmänna motionstiden. Till betänkandet är tre reservationer lämnade, en från moderaterna och två från vpk.

Moderaterna följer i sina motioner och i sin reservation upp av dem under tidigare riksdagar framlagda förslag på anställningsskyddslagens område, förslag som dessa riksdagar avvisat, vilket Alf Wennerfors mycket riktigt påpekade.

De ändringar i lagen avseende provanställningar och anställning vid arbetstoppar som moderaterna föreslagit – dels beträffande ramtiden om sex månader under en tvåårsperiod, dels beträffande rätten för parterna på arbetsmarknaden att sluta avtal om andra regler för provanställningar än lagens – motiveras med omsorgen om den arbetslösa ungdomen.

Genom beslut år 1982 av den borgerliga majoriteten under den förra riksdagsperioden ändrades lagen om anställningsskydd avseende provanställningar och anställning vid arbetstoppar bl. a. med argumentet att man ville underlätta för ungdomarna att komma in på arbetsmarknaden. Huvuddelen av avtalen på arbetsmarknaden har sedan dess anpassats till den nya lagstiftningen i den mån de tidigare avvek från denna.

Några som helst effekter av den s. k. reformen på de ungas situation på arbetsmarknaden har mig veterligt inte kunnat spåras, och detta är enligt min mening skäl nog att på dessa punkter yrka avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan i denna del.

Moderaterna vill vidare få till stånd en översyn av begreppet saklig grund för uppsägning och vidga arbetsgivarnas rätt att vid driftsinskränkningar göra undantag från lagens turordningsregler för s. k. nyckelpersoner.

Utskottet har inte låtit sig övertygas om att man genom en utredning av begreppet saklig grund skulle kunna utforma bestämmelser på detta område som var bättre än dem som antagits av parterna på arbetsmarknaden genom den praxis som utformas där och i arbetsdomstolens domar.

Vad gäller förslaget om utökade rättigheter för arbetsgivaren avseende undantag från turordningsreglerna vid driftsinskränkning finns inget att tillägga utöver utskottets skrivning på s. 13 i betänkandet, nämligen "att det aldrig har varit och inte heller nu är avsett att principen 'sist in – först ut' skall vara undantagslös. Avsteg från principen görs emellertid bäst genom avtal mellan arbetsgivaren och den fackliga organisationen, vari man i samråd kan komma fram till en lösning som är anpassad till vad situationen kräver."

Med vad jag nu anfört yrkar jag avslag på moderaternas reservation i dess helhet.

I den första av vpk:s reservationer framförs krav på att arbetsgivaren skall åläggas att betala permitteringslön från den första permitteringsdagen. Som LO-medlem känner jag väl till de förhållanden på arbetsmarknaden som påtalats. Det upplevs som en orättvisa mellan löntagarorganisationernas medlemmar när LO-medlemmarna i en permitteringssituation skickas hem

med en veckas permitteringslön, varefter de hänvisas till arbetslöshetskassan i ytterligare en vecka, innan arbetsgivaren enligt lagen om anställningsskydd på nytt blir betalningsskyldig. Vid korttidspermitteringar, varje vecka, blir arbetsgivarnas frizon, innan betalningsskyldighet inträder enligt lag, upp till 30 dagar. I sådana situationer blir skillnaden mellan organisationernas medlemmar ännu större. LO-medlemmarna skickas hem och hänvisas till arbetslöshetskassan, medan tjänstemannaorganisationernas medlemmar inte berörs, oaktat om arbetsbristen är lika stor för dem som för LO-kollektivets medlemmar.

Det är mot denna bakgrund utskottet uttalat angelägenheten av att parterna kan reglera dessa förhållanden. Det är nämligen så, Lars-Ove Hagberg, att villkoren på det här området för tjänstemannaorganisationernas medlemmar regleras genom avtal, och det vore önskvärt att detsamma kunde ske när det gäller LO-kollektivet. Jag har hört att dessa frågor kommer att återupptas i årets förhandlingar mellan Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen. Skulle avtalsvägen visa sig oframkomlig, utgår utskottet från att frågan på nytt kan aktualiseras i riksdagsarbetet efter behövlig beredning.

Beträffande yrkandet i samma reservation om skyldighet för arbetsgivare att innan nyanställning sker erbjuda deltidsanställda längre arbetstid har utskottet konstaterat att frågan är aktualiserad i regeringens kansli, varför något initiativ från riksdagen nu inte är behövligt.

Slutligen behandlar utskottet en motion från Ove Karlsson m. fl. angående uppsagdas återanställningsrätt när arbetet i stället utförs av entreprenadarbetare. Till följd av denna motion har vpk fogat en reservation till utskottets betänkande, vari krävs en översyn av lagen om anställningsskydd på detta område. Det finns enligt min mening även på detta område fullt tillräckliga argument på s. 14 och 15 i utskottets betänkande, och jag återger dem sammanfattningsvis.

Återanställningsrätten är en viktig del i anställningsskyddet.

Otillbörligt kringgående av återanställningsrätten kan inte accepteras, och accepteras ej heller på arbetsmarknaden enligt citerad dom i arbetsdomstolen.

Påverkan när det gäller driftinskränkningar kan ej utövas enligt lagen om anställningsskydd, även om arbetsgivarens åtgärder leder till arbetsbrist och uppsägningar.

Sådana åtgärder från en arbetsgivares sida måste man förhandla om enligt medbestämmandelagen eller, om sådant avtal finnes, enligt medbestämmandeavtalet. Det är vid dessa förhandlingar som de anställdas påverkan på arbetsgivarens beslut kan ske. Det är också enligt medbestämmandelagens entreprenadparagraf som förhandlingar kan äga rum, när arbetsgivare använder entreprenadarbetare i sådana situationer som påtalas i motionen. Lagen om anställningsskydd kan knappast utformas så, att den ger något skydd i sådana situationer.

Med hänsyn till det anförda är utskottet inte berett att stödja det begärda initiativet till översyn av anställningsskyddslagen på den aktuella punkten

utan föreslår att motionen lämnas utan åtgärd.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag avslag på samtliga reservationer till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 3 om anställningsskydd och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 188 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! När det gäller frågan om arbetsanhopning i ett företag menar Sten Östlund att det inte finns några uppgifter om att det har blivit lättare för ungdomar att få arbete. Vi har inte någon statistik på detta – det är rätt svårt att få fram någon sådan. Men det finns uppgifter om att det har blivit något lättare för ungdomar att få arbete. Det tar tid, Sten Östlund, innan det sprider sig tillräckligt mycket att det har blivit lättnader i fråga om längden för provanställning. Men det är inte riktigt det frågan gäller, utan frågan gäller tvåårsramen.

Jag skulle vilja ta upp ett par saker, Sten Östlund. Om ett företag i t. ex. turistbranschen erbjuder en studerande arbete, kan han eller hon få det under sommaren. Men nästa sommar får denna studerande inte komma tillbaka till företaget. Det är detta jag tycker är stelbent. Man skulle nå avsevärt mycket bättre flexibilitet, om man tog bort ramtiden på två år.

När det sedan gäller turordningsreglerna säger Sten Östlund att det i stort sett är bra som det är och att man har möjlighet till samråd. Men snälla Sten Östlund, det är icke bra som det är! Låt oss tänka oss ett företag med tio anställda, där man måste säga upp fem. Någon av dessa fem kan vara en nyckelperson i detta lilla företag. Då skall det finnas möjlighet att gå förbi reglerna om turordning.

Jag har här nämnt bara ett enda exempel, men det finns mängder av exempel som visar att man skulle kunna skapa avsevärt mycket större flexibilitet. Jag får tydligen tolka Sten Östlunds förslag på det sättet att han menar att vi skall ha stelbenta lagregler och avtalsregler. Det är tråkigt. Jag beklagar det, Sten Östlund.

Anf. 189 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Det är ju, Sten Östlund, inte bara orättvist när det gäller organisationerna, utan det är också en belastning för de arbetare som permitteras, eftersom det drabbar A-kassan så pass hårt – i dessa lägen ännu mer.

Finns det nu något hopp om att parterna skall kunna uppnå en tillfredsställande avtalsuppgörelse? Ända sedan LAS antogs har det inte varit möjligt för parterna att uppnå någon överenskommelse, trots att frågan stått på förhandlingslistan vid flera tillfällen. Det har också funnits ett mycket starkt fackligt tryck utifrån, men trots detta har arbetsgivarorganisationerna bestämt motsatt sig. Varför skulle det gå nu?

Nu säger Sten Östlund att vi skall ta upp saken i riksdagen, om det inte blir något resultat. Är detta ett löfte från socialdemokratiska majoritetens sida? Om Sten Östlund inte kan svara, kan kanske regeringens arbetsmarknadsminister som är i kammaren göra det. Om jag inte minns alldeles fel har landets

arbetsmarknadsminister vid framträdanden på kongresser sagt att frågan skall lösas. Det är alltså inte omöjligt att vi får ett svar i dag.

Sedan till Ove Karlssons motion. Nog borde man kunna gå med på en översyn. Även jag inser att det kan finnas problem, men i dag har vi fått en ökning av entreprenörverksamheten, som man vid en översyn borde kunna kartlägga eller kringgärda, så att det inte går att medvetet kringgå lagen på detta sätt. Jag tycker att det är litet dåligt av utskottet att inte gå med på en översyn. Då man ger regeringskansliet alla möjliga uppdrag när det gäller beredningsgruppen, borde det finnas en möjlighet att se över den här frågan som gäller önskade arbetare som arbetsgivaren vill sortera ut på ett otillbörligt sätt.

Sedan till den fråga som jag ställde till Sten Östlund: Kan medbestämmandelagen i detta fall verkligen stödja den fackliga aktiviteten för att hjälpa dem som ställs utanför?

Anf. 190 STEN ÖSTLUND (s) replik:

Herr talman! Alf Wennerfors ställde några frågor till mig.

Först sade Alf Wennerfors att det nog har blivit litet lättare för ungdomar och andra att komma in på arbetsmarknaden. Nej, tyvärr. Både Alf Wennerfors och jag sitter ju i arbetsmarknadsutskottet och har tillgång till statistik. I dagarna behandlar vi ett betänkande som gäller just ungdomsarbetslösheten. Trots alla de insatser som den nuvarande regeringen har föreslagit och som den nuvarande majoriteten har fattat beslut om i kammaren, har vi inte lyckats få bukt med ungdomsarbetslösheten på ett för oss tillfredsställande sätt. Tyvärr har den ökat. Trots alla de kontakter som jag har med fackfolk ute i landet, har jag inte kunnat få någon som helst information om att förändringarna i anställningsskyddslagen i vad gäller möjligheterna att bereda provanställning skulle ha hjälpt. Tyvärr har inga sådana signaler kommit.

När det sedan gäller tvåårsgränsen, som tillkommit för att begränsa möjligheterna att missbruka anställningar vid arbetstoppar är väl exemplet med studerande inte så väl valt. Studerande anställs ju i huvudsak på visstidsanställning i samband med praktiktjänstgöring, och såvitt jag förstår finns det inga stora problem härvidlag. Moderaterna har visserligen använt det här argumentet, men jag tror inte riktigt på det.

När det gäller turordningsreglerna och nyckelpersoner vill jag bara understryka att det dagligen och stundligen i fackets och företagets arbete ordnas så, att nyckelpersoner som behövs får stanna kvar i företagen. Ta exemplet med ett företag som bedriver handel, t. ex. en livsmedelsbutik med tio anställda. Ingår det en charkuterist i arbetsstyrkan, och man har för avsikt att även efter en neddragning behålla charkuteriet, har jag aldrig hört talas om att Handels skulle motsätta sig att det avtalsvägen träffas överenskommelse om en turordning som gör att charkuteristen får stanna kvar i företaget. Detta kan också innebära att två eller tre biträden får stanna kvar. Sådana undantag sker dagligen och stundligen, just för att företagen skall få en chans att överleva.

Min möjlighet att ge svar till Lars-Ove Hagberg blir mycket liten, ser jag. Beträffande permitteringslön står det klart i utskottetsbetänkandet: "Utskottet utgår ifrån att om det uppstår svårigheter att komma fram den vägen så kommer regeringen och den arbetsrättsliga beredningsgruppen i arbetsmarknadsdepartementet att ta erforderliga initiativ -- --."

Anf. 191 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Jag vill upprepa att det tyvärr tar tid innan informationen till företagen om att lagen har ändrats når till alla. Under de tio år som lagen med de här olika bestämmelserna har gällt har det rotats en uppfattning om att lagen är stelbent, och man har alltså dragit sig för att anställa. När vi nu gör en ändring dröjer det länge innan det blir verklig effekt – där får man kanske tåla sig litet grand.

Men detta hindrar inte att vi under tiden kan komma med förbättringar. Den nuvarande lagregeln medverkar faktiskt i praktiken till att färre får jobb. Företag inom branscher där arbetsmängden växlar försöker att klara arbetstoppar med de anställda som företagen har i stället för att anställa ytterligare. Det är en flexibilitet som jag efterlyser, och jag tycker att Sten Östlund, som är en klok man med erfarenhet från det verkliga arbetslivet, borde kunna öppna dörren en liten smula för större flexibilitet. Det gäller ju hela tiden att pröva alla möjligheter att ge ytterligare människor arbete.

Beträffande provanställning: Vi har fortfarande kollektivavtal som begränsar möjligheterna, som har bestämmelser om kortare tid än sex månader. Det är här vi menar att lagen borde ta över, för att underlätta möjligheterna till provanställning.

När det gäller nyckelpersoner: Visst har det förekommit att man har gjort upp om att en nyckelperson skall gå före, men vad är det då som har hänt på sina håll, Sten Östlund? Jo, man har kommit med ovidkommande motkrav, vilket är något som försämrar lagens funktion.

Anf. 192 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Vi kräver nu, Sten Östlund – jag vet inte för vilken gång i ordningen – beslut om lön för permitterade från första dagen. Det har vi gjort vid ett flertal tillfällen. Det har blivit avslag – och förslaget har icke biträttts av socialdemokraterna. Men nu har ni regeringsmakten, och vi har majoritet tillsammans – alltså kan vi göra något. Men då säger ni att vi skall avvakta avtalsförhandlingarna, och så går ni tillbaka till utskottets skrivning att regeringen skall ta erforderliga initiativ om det inte blir ett avtal. Då frågar jag om det är ett löfte, och då går Sten Östlund tillbaka igen och talar om erforderliga initiativ. Jag frågar igen: Gäller de erforderliga initiativen lön från första dagen eller något annat?

Sten Östlund hann inte kommentera den sista reservationen. Men jag vill säga: När LAS skrevs var det väl inte meningen att den som bedrev verksamhet skulle kunna utnyttja den här luckan i lagen. Nu när vi har erfarenheter av en utvidgad entreprenörsverksamhet borde vi väl kunna göra en översyn och täppa till den luckan? I annat fall kommer ju de arbetare som

drabbas att lämnas i sticket. Kanske kan Sten Östlund svara på om man via MBL kan klara de människor som lämnas i sticket. Kommer man åt de här företagen med medbestämmandelagen?

Nr 31

Onsdagen den
23 november 1983

Anf. 193 STEN ÖSTLUND (s) replik:

Herr talman! Alf Wennerfors säger att det tar lång tid för sådana åtgärder som den nya lagstiftningen att få genomslag. Jag tror emellertid fortfarande inte på att lagen hade sådana undergörande effekter som man från borgerligt håll ville göra gällande när den nya lagstiftningen infördes. Metall anpassade sitt avtal i förra årets avtalsrörelse och har för sin del inte kunnat avläsa några som helst effekter på det här området. Innan vi har fått några tecken på att det här skulle vara någon form av undermedicin, tycker jag inte att det finns anledning att ytterligare ändra i den nuvarande lagstiftningen. Jag yrkar alltså fortfarande bifall till utskottets hemställan.

På Lars-Ove Hagbergs frågeställningar har jag väl gett de svar som går att ge vad gäller permitteringslön. Inom betydande delar av arbetsmarknaden regleras dessa frågor genom avtal. Det är önskvärt att det kan ske även på LO-området. Varken lagen om anställningsskydd eller medbestämmandelagen ger hundra procentig garanti för att någon får behålla sin anställning i något företag där problem uppstår i form av arbetsbrist eller liknande situationer. Att så skall vara fallet kan vi nämligen inte skriva in i lag. Där är det avgörande att det finns lönsamma företag och att man har en effektiv arbetsorganisation i första hand.

När det gäller entreprenader kan jag understryka att jag har haft anledning att följa den frågan under hela den tid den har kommit att diskuteras, inte minst som den utvecklades inom varvsindustrin. Från fackligt håll, i det arbete jag har deltagit i tidigare, såg vi med stor tillfredsställelse när medbestämmandelagen tillkom med bestämmelser på entreprenadområdet och möjligheter till inflytande för de fackliga organisationerna. Jag är emellertid medveten om att det inte är så enkelt att man bara kan lagstifta bort situationer vad gäller entreprenader eller lagstifta bort alla olägenheter som kan uppstå i samband med anlitan av entreprenör. Möjligheter måste finnas för företag att använda entreprenad i riktiga situationer. Därför har vi från utskottets sida understrukit att det svar som lämnats är tillräckliga, nämligen att vi inte kan acceptera otillbörligt kringgående av lagstiftningen. Detta understryks av utskottets betänkande.

Anf. 194 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! I motion 1982/83:661, som behandlas i detta betänkande, har jag tillsammans med några medmotionärer aktualiserat frågan om att arbetsgivare kringgår företrädesreglerna vid nyanställning enligt anställningsskyddslagens 25–27 § genom att, med hänvisning till arbetsbrist, säga upp folk och sedan efter en tid i stället anställa entreprenörer. I förarbetena till lagen sägs att företrädesrätt till nyanställning i första hand tillkommer sådana arbetstagare som blivit uppsagda på grund av arbetsbrist.

Tyvärr förekommer det inom vissa yrkesområden – skogsarbetarna är ett

Anställningsskydd

sådant exempel – att det sker uppsägningar med hänvisning till arbetsbrist medan det efter en kort tid är entreprenörer som övertar de uppsagdas arbetsuppgifter. Man har således inte i verkligheten gjort uppsägningar på grund av arbetsbrist utan för att kunna organisera om arbetet. Jag har den bestämda uppfattningen att det är ett sätt för arbetsgivarna att missbruka sin rätt att avgöra verksamhetens omfattning och inriktning. Tyvärr blir arbetstagarparten överspelad.

Lagen har varit i kraft så länge att en översyn nu vore motiverad. Enskilda fackförbund rör inte på problemen. Det måste till mer långtgående åtgärder, och jag har uppfattningen att en lagöversyn är den bästa vägen att gå.

Det är nog i den här frågan som i många andra: När de fackliga organisationerna inte klarar av arbetsgivaren krävs ny lag eller lagändring. Det borde ske en översyn av den här lagen, så att tanken bakom lagstiftningen inte helt missbrukas av arbetsgivarna vid vissa tillfällen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkande 5.)

Anf. 195 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera arbetsmarknadsutskottets betänkande 4 om facklig verksamhet.

Facklig verksamhet

Anf. 196 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har under en följd av år, genom motioner och på annat sätt, krävt förändringar av förtroendemannalagen. Vi anser att det är i allra högsta grad motiverat och nödvändigt att förändra lagen så att begreppet facklig verksamhet i lagens mening även omfattar mer allmänna samhällsfrågor liksom politisk verksamhet.

Herr talman! Rätten till politisk verksamhet är en av de grundläggande rättigheterna här i landet. Men den grundlagsfästa rättigheten begränsas eller förvägras människor i arbetslivet – i kraft av äganderätten. Detta sker samtidigt som Svenska arbetsgivareföreningen numera uppträder som ett stort politiskt överparti, som – genom att använda sin nästan obegränsade tillgång till resurser – mer aggressivt än någonsin försöker slå tillbaka arbetarrörelsens positioner och slå ned på dess värderingar.

Arbetsgivarna och deras parlamentariska hantlangare utnyttjar kapitalismens kris och den omfattande arbetslösheten för att pressa tillbaka de av den svenska arbetarklassen vunna rättigheterna. Därför är det mera angeläget än någonsin att rätten till politisk verksamhet även omfattar arbetsplatserna.

Herr talman! Vårt parti har tidigare även krävt bl. a. att den fackliga organisationen skall ges rätt att bestämma omfattningen av och tidsåtgången för det fackliga uppdraget samt att rätten till fackliga möten på betald

arbetstid skall skrivas in i lagen. Den fackliga organisationen skall ha rätt till tillträde till de arbetsplatser där det finns medlemmar, och de fackliga experter som facket anlitar skall ges samma rättigheter.

Ingenting har inträffat som kan föranleda oss att ändra uppfattning i den här frågan. Tvärtom! Många förändringar i samhället har inträffat, som bekräftar och understryker vår övertygelse om att ett uppfyllande av nu nämnda krav är en nödvändig förutsättning i strävan att stärka den fackliga rörelsens ställning.

Jag yrkar därför bifall till den av Lars-Ove Hagberg framlagda reservationen 1.

Reservation 2 anknyter till motion 1072 av Jan Bergqvist och Birger Rosqvist. Motionen i fråga visar på ett övertygande sätt de särskilda svårigheter som föreligger när det gäller att bedriva facklig verksamhet i multinationella företag. Ett dominerande drag i den strukturomvandling som den svenska industrin f. n. genomgår är en ökad och accelererad multinationalisering. En av fördelarna med multinationalisering av industrin, ur företagets synpunkt, är den s. k. riskspridningen, dvs. företagen får möjligheter att, genom överflyttning av produktionen från det ena landet till det andra, motverka effekterna av eventuella fackliga aktioner. Det ger företagen förutsättningar för påtryckningar och ett övertag gentemot den fackliga rörelsen genom möjligheterna att spela ut arbetarrörelser i olika länder mot varandra. Såsom motionärerna mycket riktigt påpekar fattas ofta mycket viktiga beslut i utlandsägda företag utan att de anställda som berörs får möjligheter till insyn.

De fackliga organisationerna får svårt att skaffa sig en riktig bild av företagets ekonomiska situation, på grund av de internationella företagens möjligheter att dölja vinsterna eller att föra över dem till enheter i andra länder. Det är uppenbart att multinationaliseringen av industrin ställer mycket stora krav på det fackliga arbetet. Det bör därför vara ett svenskt samhällsintresse att underlätta för våra fackliga organisationer att samarbeta med facket i andra länder.

Särskilt angeläget är detta med tanke på att Svenska arbetsgivareföreningen med stora resurser motarbetar en aktivare facklig bevakning av de multinationella företagen. Genom ett särskilt cirkulär i december 1979 begär man av sina medlemmar att de

- inte skall acceptera att utländska koncernbildningar förhandlar med svenska fack om t. ex. investeringar,
- inte skall underlätta internationellt fackligt koncernsamarbete, och
- inte skall binda internationella uppföranderegler genom avtal.

Behovet av kontakter mellan koncernens fackliga organisationer erkänns i OECD:s riktlinjer för multinationella företag. De kontakterna, herr talman, är en nödvändig förutsättning för en effektiv facklig verksamhet i multinationaliseringens tidevarv.

Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Anf. 197 LARS ULANDER (s):

Herr talman! De två motioner som behandlas i betänkandet är litet olika. Vpk-motionen är en av de motioner som vanemässigt väcks under den allmänna motionstiden. Motionen har i år också kommit igen som en reservation som fogats till betänkandet.

I betänkandet redogörs för skälen till utskottets avstyrkande av vpk-kraven. Ett exempel är kravet om rätt till fackliga möten på betald arbetstid. I betänkandet upplyser majoriteten om att de här frågorna har behandlats av parterna i det s. k. utvecklingsavtalet. Jag vet att det är löntagarpartens bestämda uppfattning att utfallet av det här avtalet och det fortsatta förhandlingsarbetet skall vara vägledande för ett eventuellt lagstiftningsarbete. Skall det lagstiftas på detta område är det rimligt att kravet kommer från löntagarorganisationerna.

Vpk:s andra reservation är baserad på en motion av Jan Bergqvist och Birger Rosqvist. Motionärerna tar upp en mycket viktig principfråga. De här frågorna diskuteras av fackliga organisationer som har problem med de multinationella koncernerna. Bl. a. Fabriksarbetareförbundet arbetar med de här frågorna, speciellt inom Norden.

Nya arbetsrättskommittén rekommenderar i sitt slutbetänkande att man tills vidare avvaktar de resultat som kan uppnås genom de koncernstämmelser som finns i utvecklingsavtalet. Det finns all anledning att noga följa vad som händer på det här området, och om inte förhandlingsvägen är möjlig, aktualisera lagstiftning. Men det är då viktigt att man i förberedelserna för ett sådant arbete har nära kontakt med de organisationer som har de här problemen.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 198 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Lars Ulanders första argument för avslagsyrkandet på reservation 1 är att motionerna har behandlats tidigare. Som andra argument hänvisar han till det s. k. utvecklingsavtalet mellan SAF och LO/PTK. Det är riktigt att det finns ett sådant utvecklingsavtal liksom att det i en rad andra avtal finns regler om fackliga möten på betald arbetstid och om rätt för de fackliga organisationernas företrädare och experter att få tillträde till andra arbetsplatser än de egna. Men det kan väl inte på något sätt förhindra att man skriver in sådana här fackliga rättigheter i lagen så att de blir generellt giltiga, dvs. även på arbetsplatser som inte omfattas av avtalsregleringar. Detta gäller alltså den första reservationen.

Beträffande vår andra reservation är utskottets svar litet mer löjeväckande. Man hänvisar till den nya arbetsrättskommitténs analys, den s. k. Nark, och säger att kommittén får försöka analysera den här problematiken. Men ännu har den inte kommit någon vart. Kommittén rekommenderar att de överenskommelser som finns mellan SAP och LO/PTK skall följas. Men vissa av dessa överenskommelser handlar om något helt annat, nämligen om koncernbildningar inom landet. Utskottet hyser dock förhoppningen att den här kommittén så småningom skall uppmärksamma problematiken och

någon gång i framtiden lägga fram förslag som kan vara tillfredsställande ur motionärernas synpunkt.

Nu är jag, herr talman, kanske inte så intresserad av hur den här arbetsrättskommittén tänker och vad den gör. Jag är mer intresserad av vad utskottet tänker och föreslår med anledning av våra konkreta förslag. Kan Lars Ulander ge besked på den punkten?

Nr 31

Onsdagen den
23 november 1983

Facklig verksamhet

Anf. 199 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Den första motionen har diskuterats i riksdagen under ett antal år. Jag tror att vi kan argumenten för och emot, varför de inte behöver upprepas.

Beträffande vpk:s andra reservation, som är baserad på motionen av Jan Bergqvist och Birger Rosqvist, förefaller det faktiskt som om Alexander Chrisopoulos inte har läst utskottets betänkande. Utskottet presterar en mycket stark skrivning och framhåller bl. a. följande:

”Utskottet utgår från att dessa särskilda förhandlings- och informationsfrågor med deras internationella aspekter uppmärksammas av den tidigare nämnda arbetsrättsliga beredningsgruppen i arbetsmarknadsdepartementet i samband med att man följer utvecklingen på koncernområdet i övrigt. Det får vidare förutsättas att beredningsgruppen tar erforderliga initiativ till de nya avtalslösningar eller lagändringar som visar sig motiverade av den fortsatta utvecklingen, däribland fackliga resursfrågor av det slag som aktualiserats i motionen. Mot den bakgrunden anser utskottet det inte behövligt att föreslå någon åtgärd med anledning av motion 1042.”

Det innebär i klartext att riksdagen mycket starkt kommer att uttala sig för att dessa frågor skall lösas. Det uttalandet baseras på motionen av Birger Rosqvist och Jan Bergqvist.

Anf. 200 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! När det gäller vår första reservation hävdar jag fortfarande att det inte är ett tillräckligt svar att hänvisa till att motionen i fråga har diskuterats tidigare i utskottet. Att det i dag finns avtal som berör de punkter i fråga om vilka vi framlägger förslag hindrar inte att avtalen kan skrivas in i lagen, så att de blir giltiga även på arbetsplatser som inte berörs av avtalsregleringar.

I fråga om motion 1042 gör Lars Ulander och jag litet olika tolkningar om vad som bör gälla. Utskottet utgår från att kommittén så småningom skall uppmärksamma de berörda problemen, och man uttrycker en förhoppning om att den någon gång i framtiden skall lägga fram konkreta förslag till lösningar. Men det är inte det som är intressant, Lars Ulander. Det intressanta är vad utskottet säger, inte vad en beredningsgrupp inom departementet förhoppningsvis ämnar göra någon gång i framtiden.

Anf. 201 LARS ULANDER (s):

Herr talman! När det gäller frågan om utvecklingsavtalet och dess möjliga utfall bör man kanske ta kontakt med parterna och höra hur de ser på detta.

De önskar inte ett inhoppslagstiftningsvägen i frågor som de själva behärskar och som vi har förhandlat om.

Vad sedan beträffar de andra frågorna vill jag säga till Alexander Chrisopoulos att utskottet i den delen inte framför några förhoppningar utan utgår från att dessa frågor skall observeras, behandlas och lösas. Det är alltså inte alls fråga om några förhoppningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkande 5.)

Anf. 202 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera arbetsmarknadsutskottets betänkande 5 om medbestämmandefrågor m. m.

Medbestämmandefrågor m. m.

Anf. 203 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Vi lever i en tid av förändringar; gamla, invanda förhållanden gäller inte längre. Nya förutsättningar kräver nya förhållningssätt.

Svensk industri möter i dag en helt annan konkurrens på världsmarknaden än tidigare. För att bevara och förbättra vårt välstånd måste vi anpassa oss till nya ekonomiska och tekniska förhållanden. Detta innebär, som Alf Wenersfors nyss anført, förändringar som ställer stora krav på anpassningsförmåga, inte minst inom arbetslivet.

Organisationerna på arbetsmarknaden har i Sverige en för västvärlden unikt stark ställning. Hög anslutningsgrad och en stark centralisering av det fackliga agerandet i kombination med direkt medverkan i det politiska beslutsfattandet leder utvecklingen mot ett korporativt samhälle, där den demokratiska beslutsprocessen riskerar att bli en formalitet utan innehåll.

Denna utveckling ger allt mindre utrymme för den flexibilitet som är nödvändig för att vi skall kunna hävda oss i konkurrensen med omvärlden och därmed skapa en fast ekonomisk grund för trygga arbeten. Den omfattande lagstiftning på arbetsrättens område som inleddes i början av 1970-talet har på många områden lett till centralstyrning och formalism i stället för decentralisering och förmåga att anpassa sig till nya förhållanden.

Till de fackliga organisationernas starka ställning bidrar det förhållandet att de i realiteten har en monopolställning. För den enskilde anställde finns i allmänhet inget alternativ. Organisationsklausulerna i många kollektivavtal innebär ett tvång för enskilda anställda att tillhöra en viss facklig organisation om de vill ha arbete inom avtalsområdet, och arbetsgivarna är bundna till att endast anställa personer som tillhör "rätt" förbund.

Men detta räcker inte för de fackliga organisationerna. De anser sig ha rätt att ställa krav som ger intryck av att de inte accepterar någonting mindre än

total kontroll av alla arbetsgivare och alla arbetstagare på alla livets områden.

Det är med förundran man iakttar deras agerande under senare år. Allt oftare befinner sig fackliga organisationer i strid, inte mot övermäktiga arbetsgivare eller mot ett orättvist samhälle, utan mot enskilda människor, arbetsgivare och arbetstagare.

Genom blockader tvingas anställda bli medlemmar i facket och arbetsgivare tvingas teckna kollektivavtal, trots att varken de eller deras anställda vill ha sådana avtal. Också om anställda saknas kräver fackliga organisationer kollektivavtal och tar till blockader för att tvinga igenom sin vilja.

Blockader kan också utlösas som en följd av tvistigheter mellan olika förbund om vilket som har rätt till kollektivavtal på en viss arbetsplats, men även om en företagare med eller utan påtryckningar i form av blockad har tecknat kollektivavtal, kan han eller hon inte vara säker på att accepteras av facket. Det förekommer att en facklig organisation principiellt betraktar egenföretagare som icke seriösa och efter att först ha tilltvingat sig kollektivavtal säger upp detta med motiveringen att anställda saknas och att företagen därför inte kan betraktas som seriösa. Därefter vägrar den fackliga organisationen att godkänna företagen i fråga som entreprenörer med hänvisning till vetorätten i 38 och 39 §§ Medbestämmandelagen. Företag som svartlistats på detta sätt har ingenting att sätta emot. De får ofta inte ens veta att de är svartlistade. De har inga möjligheter att försvara sig, lagen erbjuder inget skydd.

Fackliga organisationer agerar självpåtaget polis och kontrollerar enskilda företags bokföring för att avslöja ekonomiska transaktioner som är olagliga eller på annat sätt inte passar de fackliga kraven – ett förfarande som uppenbarligen, efter den debatt som fördes här i går, accepteras av regeringen. På lösa grunder svartlistas företag och åläggs i praktiken näringsförbud utan någon som helst rättslig prövning. Facket utnyttjar vetorätten i medbestämmandelagen till att ta lagen i egna händer.

Gentemot enskilda medlemmar visar fackliga organisationer ofta en ren förmyndarattityd. De tillåts inte att använda sin ledighet till att förkovra sig inom sitt yrke, de kollektivansluts till det socialdemokratiska partiet, deras medlemsavgifter används till att finansiera arbetarrörelsens politiska verksamhet. Ett förbund kollektivansluter sina medlemmar till en hemförsäkring hos ett arbetarrörelsen närstående försäkringsbolag. Regeringen hjälper till och ger sitt medgivande till att medlemsregister samkörs på data med försäkringsbolagets register trots datainspektionens avslag. Medlemmar tvingas gå till domstol för att slippa vara med. Fler förbund förbereder dess värre liknande sakförsäkringar.

Fackliga organisationer använder också sin makt till att bedriva åsiktskontroll. Under storkonflikten 1980 föreslogs på fullt allvar att leveranser av varor skulle stoppas till tidningar som framförde för de fackliga organisationerna misshagliga åsikter. Vi har nyligen sett hur fackliga organisationer har försökt ingripa med bojkotter av företag som stött kampanjen mot fackföreningsfonder.

Nr 31

Onsdagen den
23 november 1983

---

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

Fackliga organisationer hindrar föräldrar från att medverka i arbetet på de daghem där deras barn vistas. Skolbarn hindras från att hjälpa till att hålla sin skola snygg. Frivilliga insatser inom vården hindras. Svårigheter möter medlemmar som frivilligt vill arbeta på inrättningar som drivs av ideella organisationer

Ovanpå detta förvägras medlemmar utträde ur fackliga organisationer. Den som försöker straffa sig ut genom att låta bli att betala medlemsavgiften kan finna att detta är omöjligt på grund av de avtal som finns mellan den fackliga organisationen och arbetsgivaren om automatiskt löneavdrag för fackföreningsavgiften. Medlemmar tvingas gå till domstol för att komma ifrån sitt medlemskap.

Allt detta är utslag av ett kollektivistiskt, totalitärt tänkande, som borde vara en demokratisk rättsstat främmande. Det är en utveckling som måste djupt beklagas. De fackliga organisationerna har otvivelaktigt spelat en väsentlig roll för Sveriges såväl demokratiska som ekonomiska utveckling. De har en stor uppgift att fylla i den fortsatta utvecklingen på arbetsplatserna och som kritiker och övervakare av såväl arbetsgivare som de politiska makthavarna. De har en stor uppgift att fylla genom att medverka i den strukturförändring som det svenska samhället står inför. Ny teknik på många områden ställer krav på nya och bättre kunskaper, på omställnings- och anpassningsförmåga. Nya sätt att bedriva företagsamhet och leda företag utvecklas. Vi lever i en dynamisk och stimulerande tid. Det som vi i dag uppfattar som kris bär i sig fröet till framtida utvecklingsmöjligheter.

Men för att vi skall kunna övervinna krisen och ta vara på och utveckla de goda möjligheter vi har fordras att alla medverkar och arbetar i samma riktning. Lösningar på såväl nya som gamla problem måste finnas. Problemen varierar från bransch till bransch, från arbetsplats till arbetsplats. Nya företag kommer att startas. Sådana är i allmänhet små, mycket små. De måste få frihet att arbeta och växa sig stora. De måste också få frihet att misslyckas.

Det krävs öppenhet för nya signaler från marknaden, flexibilitet och förmåga att fånga tillfället i flykten. Företagsledning och anställda måste själva finna de vägar som passar det egna företaget bäst. Centraldirigering och kollektiva lösningar passar sällsynt illa.

Det är mot den här bakgrunden de moderata kraven på förändringar i det arbetsrättsliga systemet skall ses. Medbestämmandet skall leda till att de anställda kan medverka i den utvecklingsprocess som ständigt pågår på arbetsplatserna. Då måste medbestämmandet ske på lokal nivå. Det är de anställda i det enskilda företaget som i första hand skall ha rätt till inflytande och medbestämmande. Det måste också gälla de små företag där inte fackklubb eller facklig förtroendeman är utsedd. Det är de anställda på de enskilda arbetsplatserna som skall avgöra i vad mån de önskar biträde från centrala fackliga organ. Det är inte de fackliga organisationerna centralt som skall bestämma vad som får göras och inte göras lokalt.

Här har vi och centern en gemensam grundsyn, men vi anser att formerna för hur medbestämmandet skall bedrivas i de mindre företagen behöver

närmare penetreras. Eftersom det sitter en arbetsgrupp inom departementet och arbetar med medbestämmandefrågorna, bör den vara ett lämpligt forum för detta arbete. Det av centern föreslagna förfarandet skall då givetvis ingå i övervägandena, men vi kan också tänka oss andra former för hur de anställda i mindre företag skall tillförsäkras ett reellt medinflytande utan mellan-händer.

Arbetstagarbegreppet behöver preciseras. Föräldrar skall kunna hjälpa till på sina barns daghem utan att betraktas som anställda. Anhöriga till egenföretagare skall kunna undantas från arbetstagarbegreppet. Olika former av företagande måste accepteras och ges utrymme att utvecklas.

Den enskildes rätt gentemot starka organisationer måste värnas i lag.

Människors rätt att bilda och tillhöra föreningar accepteras överallt i den fria världen. I Sverige finns denna rätt inskriven i grundlagen. Självfallet borde med denna rätt följa rätten att slippa tillhöra en förening. FN-deklarationen om de mänskliga rättigheterna stadgar också att ingen får tvingas att tillhöra en sammanslutning. Enligt ett uttalande av Europadomstolen tolkas likaså föreningsrätten i Europakonventionen så att den också omfattar en negativ föreningsrätt. Dessa dokument slår Sverige vakt om i andra sammanhang, dock inte i detta. I Sverige är det viktigare att slå vakt om de stora organisationerna än om de enskilda människorna. Vi yrkar i år, liksom tidigare år, ett lagfäst skydd för den negativa föreningsrätten. Härigenom skulle också frågan om organisationsklausuler lösas.

Ett annat område där enskilda människors rätt måste skyddas mot starka organisationer är den fackliga stridsåtgärd som blockad mot företag utgör. Utvecklingen under senare år visar att blockad allt oftare har tillgripits på ett sätt som är stötande för rättsmedvetandet. Blockader måste tillgripas med särskild varsamhet och urskiljning, eftersom det företag som blir utsatt för blockaden vanligen inte har några möjligheter att motverka eller besvara den. I allmänhet kan det blockerade företaget endast välja mellan att kapitulera eller att gå under. Det är ett oavvisligt krav att stridsåtgärden står i rimlig proportion till det resultat man förväntar sig. Därför bör blockad mot enmansföretag över huvud taget inte förekomma. Vi kräver tillsammans med centern förbud mot sådana blockader.

Från moderat håll anser vi emellertid att detta inte är till fyllest. Även i de fall företag har anställda som inte önskar kollektivavtal bör rätten att vidta blockad begränsas.

Utskottet hänvisar till att några blockader av enmansföretag inte är aktuella f. n. Detta skulle naturligtvis kunna tolkas positivt, att här sker en självsanering. Det är emellertid en fråga som handlar om den enskildes rätt, och den måste regleras i lag. Erfarenheten visar att den enskilde företagaren behöver ett lagstadgat skydd mot blockader.

Att de socialistiska partierna finner det mer angeläget att slå vakt om de fackliga organisationernas rätt att företa blockader, även om dessa står i klar strid mot rättsmedvetandet, än att värna om den enskildes rätt finner jag naturligt. Det ligger dess värre i linje med den utveckling mot ett korporativt samhälle som vi ser. Däremot anser jag det obegripligt att folkpartiet, som

kallar sig liberalt, inte slår vakt om den enskildes rätt.

I konfliktsituationer händer det ofta att de fackliga organisationerna ställer krav på skadestånd för verkliga eller förmenta brott mot medbestämmandelagen. Företagare, som befinner sig i en pressad situation och inte orkar med ytterligare en strid, ger ofta efter för sådana krav, även om lag- eller avtalsbrott inte har skett. Detta står i strid med de avsikter riksdagen hade vid medbestämmandelagens tillkomst. Konsekvenserna av lagstiftningen bör i detta avseende analyseras, så att missbruk kan förhindras.

De frågor jag har tagit upp är sådana som inte rimligen kan lösas avtalsvägen. Medbestämmandelagen förutsatte komplettering med avtal. Det tog lång tid innan avtal kunde träffas, men nu finns medbestämmandeavtal för i stort sett hela arbetsmarknaden. Många av de oformligheter som försvårat tillämpningen av lagen bör det därför vara möjligt att nu komma till rätta med i förhandlingar mellan parterna. En av dessa frågor är den fackliga vetorätten vid anlitande av entreprenör.

Som jag tidigare nämnde förekommer missbruk av denna vetorätt. Seriösa entreprenörer svartlistas på lösa grunder och utan möjlighet att tala för sin sak. I utvecklingsavtalet på den privata sektorn har denna fråga uppmärksamats. Vi vill därför avvakta utvecklingen ytterligare någon tid. Det finns emellertid mycket som tyder på att parterna inte förmår förhindra missbruket och att det kommer att bli nödvändigt med lagstiftning på detta område.

De yrkanden som vi har framställt i de olika reservationerna är av sådan karaktär att de inte rimligen kan lösas avtalsvägen. Det krävs lagstiftning.

Detta gäller även förhållandena inom den offentliga sektorn. Min kollega Anders Högmark kommer senare under debatten att redogöra för våra ställningstaganden på den punkten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2-4 och 6-11.

Anf. 204 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Ett ökat reellt medinflytande för anställda inom näringsliv och förvaltning kan tillföra besluten i arbetslivet kunskaper och erfarenheter som annars inte skulle komma fram. Samtidigt kan ett formellt medbestämmande verka byråkratiserande och vålla irritation i vissa fall.

Tilltron till medbestämmande i arbetslivet minskar ju mer förhandlande som tycks pågå "för att det så skall vara", utan märkbara resultat för de berörda anställda. När erfarenheterna av medbestämmandelagstiftningen nu blivit mer och mer kända, är det viktigt att kampen mot byråkratiseringen och formalismen i medbestämmandet skärps i vissa avseenden.

I reservation 5 tas medbestämmandets utformning i mindre företag upp. Vi anser från centerpartiets sida att tyngdpunkten i MBL måste ligga inom arbetsplatsen. Lagstiftningen gör ingen skillnad mellan det stora företaget och det mindre med mycket få anställda och där fackklubb saknas. I dag gäller således att förhandlings- och informationsskyldigheten skall fullgöras med någon utanför företaget.

Centern anser att för att inte onödigtvis byråkratisera MBL:s tillämpning borde det vara möjligt att för de mindre företag som saknar fackliga

förtroendemän tillämpa en särordning utan onödig byråkrati. En sådan ordning skulle kunna vara att arbetsgivaren fullgör en inledande information och förhandling direkt med de anställda i företaget. Det som avhandlas rapporteras till vederbörande fackliga organisation, och sker ingen reaktion har arbetsgivaren uppfyllt sina skyldigheter. Vi anser också att företag som saknar andra anställda än familjemedlemmar helt skall undantas från MBL.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 5.

I reservation 9 behandlas blockad mot enmansföretag. Vi från centern anser att enmans- eller familjeföretagare som inte har anställda bör undantas från stridsåtgärder, som i dag kan förekomma mot icke avtalsbundna företag. Parterna har i dag stor frihet att bestämma vilka stridsåtgärder som skall tillgripas. Men åtgärderna måste ju stå i rimlig proportion till det resultat man vill uppnå. Vi i centern anser mot denna bakgrund att blockad av enmansföretag är en omotiverad facklig stridsåtgärd som bör förbjudas. Jag yrkar således bifall till reservation 9.

I fråga om redovisningen av konfliktbidrag kvarstår vår uppfattning att regeringen skall redovisa de konfliktbidrag som betalas ut av fackföreningar och arbetsgivarorganisationer och storleken av dessa i förhållande till de sammanlagda medlemsavgifterna. Jag yrkar därför bifall till reservation 10.

En självklar begränsning av medbestämmandet för de anställda inom offentlig verksamhet är den politiska demokratin. De anställda kan inte ha ett större inflytande på grund av sin anställningssituation och med hänsyn till vem som är deras arbetsgivare än medborgare i övrigt. Det finns i dag en oklarhet om var denna gräns går, och detta har lett till en ökad byråkratisering inom den offentliga sektorn. Särskilt på det kommunala och landstingskommunala området har MBL-förhandlingar medfört irritation genom utdragna förhandlingar i olika instanser i samma ärende. Bl. a. noterade den kommunaldemokratiska utredningen just detta.

Det är nu hög tid att skapa större klarhet på detta område. Därför är det nödvändigt att den tidigare beslutade utredningen om gränsdragningen mellan medbestämmandet och den politiska demokratin fullföljs. Det rådde ju full politisk enighet mellan kommunförbundens styrelser om just en dylik utredning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 12.

När det gäller medbestämmandets utformning inom regeringens kansli vill vi understryka vilka ämnesområden som skall prioriteras. Därför bör en utgångspunkt för översynsarbetet vara de principer som anges i motion 2063. Dessa innebär dels att medbestämmandet skall koncentreras till det tillfälle då det egentliga beslutet fattas, dels till vissa ämnesområden.

Jag yrkar bifall till reservation 14.

Tillsättningar av chefer inom offentlig verksamhet bör enligt vår mening ske smidigare. Inom den offentliga sektorn styr lagar och andra författningar i stor utsträckning verksamheten. Myndighetspersoner har som en av sina viktigaste uppgifter att tjäna allmänheten, och rollen som chef för de anställda är därmed klart mindre markerad. Vissa chefer utses enligt särskilda regelsystem, där tillsättningen inte kan påverkas genom förhand-

Onsdagen den
23 november 1983

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

lingar. Trots detta sker i dag förhandlingar. Mot denna bakgrund bör regeringen utarbeta förslag som innebär att chefer inom offentlig sektor ej blir föremål för förhandlingar, utan endast informationsskyldighet skall föreligga.

Herr talman! Slutligen yrkar jag bifall till reservation 15.

Anf. 205 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Till höstens "begivenheter" hör att vi har ett betänkande som behandlar de arbetsrättsliga frågorna. I fråga om medbestämmandet över den egna arbetssituationen har ju debatten varit i gång i många år. Från liberalt håll har vi deltagit i debatten, många gånger i pådrivande roll. Vi har också varit med och tagit stort ansvar för det som har hänt under det senaste decenniet, alltifrån de anställdas rättighet att delta i företagets styrelsearbete till att via lagstiftningen utforma ett medbestämmande i arbetslivet. Vi har nu en internationellt sett helt unik lag när det gäller jämställdheten mellan män och kvinnor i arbetslivet.

Men lagstiftning är inte bara att reformera med nya inslag. Det gäller att stanna upp och göra avstämningar, att fråga oss själva: Blev det som vi hade avsett? I den delen kan man säga att den nya arbetsrättskommittén har haft sin uppgift att följa och iaktta erfarenheter från den medbestämmandelag som riksdagen beslöt om 1976. Det beslutet byggde f. ö. i hög grad på att parterna skall komplettera lagstiftningen med avtal. Så har också skett under de mellanliggande åren, först på den statliga, kommunala och kooperativa sidan och nu senast på det privata området, där SAF, LO och PTK har tecknat ett utvecklingsavtal.

Under de år som folkpartiet i olika regeringar hade ansvaret för arbetsmarknadspolitiken föreslog vi också justeringar i en del av lagstiftningen, t. ex. lagen om anställningsskydd. Det är intressant att konstatera att det förslaget i allt väsentligt antogs av riksdagen, då med en borgerlig riksdagsmajoritet, och att nämnda lag nu också med den socialdemokratiska regeringens gillande har förblivit oförändrad. Jag tror alltså, herr talman, att vi nådde en hygglig balans i avvägningen mellan de många intressen som också gör sig gällande på arbetsrättens område.

Med utgångspunkt från att det är parterna som i hög grad skall hantera det här och ges stor frihet att utforma reglerna för hur man ordnar sina relationer på arbetsmarknaden, leder detta till att vi bör vara utomordentligt försiktiga när det gäller det framtida lagstiftningsarbetet. Den principiellt positiva inställning vi har till ett avtalsförfarande begränsar ju också aktiviteten på lagstiftningsområdet. Det torde vara ett skäl för att inte nu utan vidare störta i väg.

Nu sade Sonja Rembo i sitt inlägg att hon ifrågasatte om folkpartiet var tillräckligt liberalt, eftersom det inte ville vara med och lagstifta om ett blockadförbud. Nu är jag, herr talman, inte alltför imponerad av moderat kritik av hur vi hanterar frågor om lag resp. avtal, eftersom moderaterna inte är särskilt konsekventa på den punkten. De åker närmast slalom mellan de

båda åsikterna, dvs. huruvida vi skall ha lag eller avtal. Exempel kan jag återkomma till.

Utskottet är alltså ganska kallsinnigt till framstötar från både vänster och höger. Kommunisterna för sin del har ju aldrig godkänt det regelsystem som riksdagen har bestämt sig för, utan har på vitala punkter underkänt att det finns regler som också innehåller sanktioner. Kommunisterna vill inte se parterna som två likställda och förhandlande parter.

Från det motsatta hållet har det gjorts många framstötar under årets lopp. Där har infallsvinkeln varit att lagstiftning och f. ö. också avtal varit alltför hämmande på ett fritt verkande näringsliv. Flera av de synpunkter som tas upp i de motioner som behandlas i detta betänkande täcks f. ö. in under de olika avtal som parterna träffat, och därför finns det enligt min mening inte anledning för riksdagen att göra genomgripande förändringar.

Det finns dock på några områden anledning att fortsätta översynen i avsikt att nå en smidigare hantering, och det gäller t. ex. den svåra gränsdragningen mellan facklig kompetens och politisk demokrati. Där har riksdagen redan uttalat önskemålet – och det har bl. a. Kommunförbundet och Landstingsförbundet ställt sig bakom – att man skall se över den här frågan. På den här punkten har den nuvarande regeringen nonchalerat detta riksdagsbeslut, och därför kräver vi i en trepartireservation, nr 12, att denna utredning både tillsätts och fullföljs enligt de riktlinjer som riksdagen fattade beslut om redan hösten 1981. Likaså anser vi att det är angeläget att översynen av statens förhandlingsråd fortsätter, och i den delen yrkar jag bifall också till reservation 14. För övrigt yrkar jag bifall även till reservationerna 2 och 10.

Slutligen, herr talman, vill jag kommentera motion 2178 av Ingemar Eliasson och Jan-Erik Wikström, som berör ideella insatser på olika områden. Motionen tar upp frågan om det arbete som medlemmar av en ideell organisation utför i den egna organisationens tjänst. Där har ibland uppstått en del konflikter mellan å ena sidan de fackliga företrädarna, som har en självklar uppgift att bevaka arbetstagarintressena, och å andra sidan organisationens möjlighet att fritt få verka i sin folkrörelseuppgift. Det kan t. ex. ha gällt arbete vid de kristna samfundens sommargårdar eller på andra fritids- och semesteranläggningar i de ideella folkrörelsernas ägo. Utgångspunkten för motionärerna har varit att det är positivt om medborgarna tar personligt ansvar för uppgifter också inom det offentliga livet.

Nu har utskottet sagt att man har samma positiva grundsyn som motionärerna men hävdar att några av riksdagen särskilt utfärdade riktlinjer för att skapa ett ökat utrymme ändå inte skulle behövas. Här har enligt utskottet parterna att ta ansvaret och se till att sådana här konfliktpunkter undanröjs i den mån de förekommer. Med detta utskottets klart positiva bekännelse till värdet av att sådant ideellt arbete kan förekomma utan att parterna på arbetsmarknaden skall änse sig förfördelade låter jag mig för egen del nöja. Jag tror att detta uttalande skall vara tillräcklig grund för att främja de ideella insatser som arbetsmarknadsutskottet ser som så värdefulla också i dagens samhälle.

Nr 31

Onsdagen den
23 november 1983

---

*Medbestämmande-
frågor m. m.*

Anf. 206 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Elver Jonsson påstår att vi moderater inte är konsekventa i frågan huruvida vi skall ha lag eller avtal i dessa fall. Om Elver Jonsson granskar våra ställningstaganden i riksdagen under årens lopp, tror jag att han kommer att finna att moderaterna är konsekventa när det gäller den enskildes skydd mot övergrepp från stora organisationer av vad slag det vara må. Vi tvekar inte att slå vakt om den enskilde.

Om vi kunnat lita på parterna så mycket som Elver Jonsson uppenbarligen tycks göra nu, hade vi över huvud taget inte behövt MBL.

Anf. 207 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Poängen i det jag sade till Sonja Rembo var att moderaterna ofta säger sig vara för avtal. Men ta då t. ex. kollektivavtalet om provanställning! Där ville moderaterna gripa in och lagstifta över huvudet på parterna.

Jag vill gå så långt att jag påstår att man från moderat håll säger att avtal är bra när det passar vissa intressen men att lag är bra när avtal går andra intressen emot. Det här kan naturligtvis synas vara flexibelt, men knappast konsekvent eller principfast.

Anf. 208 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Också när det gäller provanställning handlar det, Elver Jonsson, om den enskildes rätt – i detta fall i allmänhet om ungdomars möjligheter att få jobb på arbetsmarknaden.

När riksdagen har fattat ett beslut bör det gripa över avtal i den mån beslutet inte kan bli föremål för avtalsändringar, men då brukar riksdagen tala om detta.

Nu ser vi konsekvenserna. På många förbundsområden finns avtal som begränsar möjligheterna att tillämpa provanställning under sex månader. Då måste riksdagen slå vakt om sin suveräna rätt att stifta lag i Sverige.

Anf. 209 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! När det gäller de unga och provanställning skedde det en förändring under den förra riksdagsperioden, då en lättnad i reglerna för provanställning infördes – f. ö. i enlighet med vad t. ex. arbetsgivarorganisationerna hade begärt.

Den andra punkten som moderaterna tar upp som en besvärighet gäller turordningsreglerna. Här handlar det om de äldre arbetstagarna. Det finns anledning att slå vakt om just den äldre arbetskraftens möjligheter att så långt som det någonsin går få stå kvar i sin anställning. Det är också ett sätt att slå vakt om den enskilde individen.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

32 § Kammaren åtskildes kl. 23.32.

In fidem

Nr 31

Onsdagen den
23 november 1983

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert